

Innst. 195 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 161 L (2015–2016)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Barn har rett til to foreldre

Det følger av regjeringsplattformen at regjeringen «vil likestille foreldrene som omsorgspersoner, med de samme rettigheter, men sikre at hensynet til barnets beste alltid veier tyngst i saker om barnefordeling og samvær».

Barne- og likestillingsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i barneloven som tar sikte på å likestille foreldrene som omsorgspersoner.

Begge foreldrene er viktige omsorgspersoner i barns liv. Dette gjelder uavhengig av om foreldrene bor sammen eller ikke. Regjeringen ønsker derfor å legge til rette for at begge foreldrene skal ha mulighet til å være likeverdige omsorgspersoner, både under samliv, når samliv oppløses og i tilfeller hvor foreldrene aldri har bodd sammen. Regjeringens familiepolitikk bygger på hensynene til valgfrihet og fleksibilitet, og den enkelte familie er selv nærmest til å vurdere hvilke løsninger som passer best for dem. Barneloven må derfor legge til rette for gode avtaleløsninger som oppfyller de ulike familienes varierende behov etter samlivsbrudd. Det er foreldrene som best vet hvilke ordninger som passer i deres familie, etter å ha lyttet til barna og tillagt deres mening vekt etter barnas alder og modenhet. Foreldrenes fordeling av utarbeid og omsorgsoppgaver under samlivet vil ofte påvirke avtalene de inngår etter et samlivsbrudd. Det

er derfor viktig at barneloven ikke legger begrensninger på hvilke omsorgsløsninger foreldrene kan velge, eller favoriserer en av foreldrene.

Felles foreldreansvar fra barnets fødsel uavhengig av samlivsstatus

Etter gjeldende rett har mor foreldreansvaret alene dersom foreldrene ikke var gift eller bodde sammen ved barnets fødsel. Det er i dag bare et mindretall av disse foreldrene som avtaler at de skal ha felles foreldreansvar. I proposisjonen legges det fram forslag om at lovens utgangspunkt skal være felles foreldreansvar for alle, også for foreldre som ikke bor sammen når barnet blir født. Ved å endre lovens hovedregel om foreldreansvar, vil normen endres og flere få felles foreldreansvar.

Det er forutsatt i barneloven at den som barnet bor fast sammen med må ha foreldreansvar, for å kunne ivareta barnets behov. Etter fødselen vil barnet i disse tilfellene bo sammen med mor, og hun må ha mulighet til å ta viktige beslutninger i barnets liv. De som får barn utenfor samliv, er en uensartet gruppe der det ikke alltid vil være til barnets beste med felles foreldreansvar. Det vil for eksempel være tilfellet hvor faren ikke ønsker å ha kontakt med barnet, hvor han er ilagt besøksforbud eller barnet er resultat av en voldtekt. En for vidtgående regel kan også føre til at kvinner ikke vil oppgi hvem som er barnets far. Etter forslaget skal mødre derfor kunne melde fra til folkeregisteret om at de ønsker foreldreansvaret alene. Dersom faren likevel ønsker foreldreansvar, kan han bringe saken inn for retten, som skal fatte en avgjørelse ut fra en vurdering av barnets beste. Det foreslås videre at fedre skal kunne si fra seg foreldreansvaret dersom de ikke ønsker å ha felles foreldreansvar med mor.

For å gi foreldrene mulighet til å prøve ut samarbeidet om barnet, foreslås det at tidsfristen for å melde fra om at det ikke ønskes felles foreldreansvar settes til ett år fra farskap er etablert, og at fristen for å melde fra skal være den samme for både mor og far.

Noen mindre endringer om foreldreansvaret

Det legges fram forslag om å klargjøre barneloven § 30 for å presisere at foreldre med felles foreldreansvar skal ta avgjørelser om personlige forhold for barnet i fellesskap. Foreldre med felles foreldreansvar har i dag lik rett til opplysninger fra offentlige instanser. Etter barneloven § 47 har foreldre som ikke har foreldreansvar rett til å klage til Fylkesmannen på avslag om å få opplysninger. Det foreslås å tydeliggjøre i loven at foreldre med felles foreldreansvar har samme rett til opplysninger om barnet, og at foreldre med foreldreansvar også skal ha rett til å klage på avslag.

Flytting med barnet

Spørsmålet om bostedsforelders flytting med barnet kan være en kime til konflikt mellom foreldrene. Foreldre kan ha ulike grunner til å ønske å flytte, for eksempel mulighet for arbeid, behov for utdanning, ønske om etablering av ny familie eller et ønske om å flytte nærmere familie eller annet nettverk. Uansett årsak vil en flytting kunne føre til at en godt fungerende samværsordning på grunn av lengre reisevei blir vanskeligere å gjennomføre og at samværsomfanget derfor må reduseres. Barnet vil også kunne miste kontakt med skole, venner og annet nettverk på tidligere hjemsted.

To alternative forslag ble sendt på høring. På bakgrunn av uttalelsene fra høringsinstansene foreslås det å videreføre og forsterke gjeldende rett. Den som barnet bor fast sammen med, skal fremdeles ha det avgjørende ordet ved flytting. Begge foreldre må varsle den andre før de skal flytte. Fristen for å varsle om en forestående flytting foreslås endret fra seks uker til tre måneder. Hvis foreldrene ikke er enige om at barnet skal flytte, foreslås det å innføre meklingsplikt for foreldrene. Det foreslås videre en presisering i lovteksten av at ny sak kan reises dersom bostedsforelderen flytter med barnet uten at begge foreldrene er enige om flyttingen.

Samværsforelderen kan reise sak for å kreve at barnet flytter til seg, og be retten om midlertidig avgjørelse av spørsmålet om hvor barnet skal bo fast hvis det er behov for det. Hvis bostedsforelderen flytter med barnet uten å varsle eller forsøke å komme fram til enighet om ny samværs- eller bostedsordning, vil retten kunne vurdere dette som dårlig samarbeidsvilje eller manglende evne til å sette barnets interesser foran sine egne. Sammen med andre momenter, som barnets mening og hensynet til at barnet

kan fortsette å bo i sitt vante miljø, kan dette gjøre at retten kommer til at barnet i stedet skal bo fast hos tidligere samværsforelder, hvis det er til barnets beste.

Foreldrene kan avtale delt bosted

Begge foreldrene er viktige omsorgspersoner for barn under et samliv, og det bør legges til rette for at foreldrenes mulighet til å være likeverdige omsorgspersoner videreføres, selv om samlivet oppløses.

To alternative forslag om delt bosted ble sendt på høring. Departementets foretrukne forslag om videreføring av gjeldende rett fikk størst tilslutning av høringsinstansene. Det foreslås derfor ikke at det gis noen føring for valg av bostedsløsning i loven, men at foreldrene selv må avtale hvor barnet skal bo fast, uten at loven gir anvisning på én spesiell ordning.

Departementet foreslår imidlertid å endre ordlyden i barneloven § 36 slik at delt bosted kommer først i lovteksten som eksempel på én av ordningene foreldrene kan avtale. Muligheten for å avtale at barnet skal bo fast hos den ene av foreldrene kommer deretter som andre alternativ i lovteksten.

Med delt bosted menes det at barnet tilbringer betydelig tid hos hver av foreldrene. Mange foreldre har en ordning hvor barnet bor annenhver uke hos hver, men annen deling av tiden vil også kunne kalles delt bosted. Når foreldrene avtaler at barnet skal ha delt bosted, vil beslutningene som følger av å bo fast sammen med barnet, måtte tas av foreldrene i fellesskap.

Tiltak mot samværs hindring

Barn har en lovfestet rett til samvær med begge foreldrene, også når de bor hver for seg. Foreldrene har gjensidig ansvar for at samværsretten blir oppfylt. Det er bred enighet om at det er viktig for barn å ha kontakt med begge foreldrene. Dersom bostedsforelderen hindrer samvær, fratras barnet denne retten. I praksis opplever enkelte samværsforeldre at dagens sanksjonsordning ikke fungerer og at vanskeliggjøring av samvær ikke får konsekvenser for bostedsforelderen.

Det er viktig og nødvendig å ha regler som sørger for at avgjørelser etter barneloven følges opp. Slike regler vil både ha en forebyggende effekt og stanse ytterligere hindring av samvær i konkrete saker. Det er imidlertid viktig at sanksjonene ikke utformes på en måte som rammer barnet.

Reglene om tvangsfullbyrdelse i barneloven har som formål å sikre etterlevelse av avgjørelser om foreldreansvar, bosted og samvær. I praksis har det særlig vist seg et behov for å sikre etterlevelse av samværsavgjørelser. Tvangsfullbyrdelse av samvær er derfor hovedtema i proposisjonen, men departementets forslag om endringer vil også gjelde for tvangs-

fullbyrdelse av avgjørelser om foreldreansvar og bosted så langt de passer.

Departementet foreslår å tydeliggjøre reglene om tvangsfullbyrdelse i barneloven slik at lovbestemmelsene blir mer forståelige og lettere tilgjengelige for foreldre og profesjonelle aktører. Departementet foreslår videre å innføre en ordning med samtaler og mekling i saker om tvangsfullbyrdelse etter mønster fra Sverige. I tillegg foreslår departementet at ansvaret for innkreving av tvangsbøter overføres fra namsmannen til Skatteetaten ved Statens innkrevingsentral (SI).

1.2 Bakgrunn

1.2.1 Foreldre som likeverdige omsorgspersoner

Det følger av regjeringsplattformen at regjeringen vil «likestille foreldrene som omsorgspersoner, med samme rettigheter, men sikre at hensynet til barnets beste alltid veier tyngst i saker om barnefordeling og samvær». Barn har rett til kontakt og samvær med begge sine foreldre, også etter samlivsbrudd. Forslagene til lovendringer som nå fremmes har blant annet som målsetting å sikre barnets rett til kontakt med begge foreldrene sine og likestilte mødre og fedre som ikke lever i samliv, slik at de gis de samme muligheter og kan føle seg som likeverdige omsorgspersoner i sitt forhold til barna, til barnas beste.

Barnets beste er et hensyn som skal vektlegges, ikke bare i lovgivningen, men også i konkrete foreldretvister.

1.2.2 Høringen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet sendte 25. juni 2015 forslag til endringer i barneloven for å fremme likestilt foreldreskap på høring.

1.2.3 Høringsinstansenes generelle synspunkter på forslagene

Hovedinntrykket av høringen er at mange høringsinstanser viser til at det er skadelig for barna at foreldrene har konflikter, og de mener at noen av forslagene kan forsterke konfliktene. Særlig flertallet blant domstolene som uttaler seg påpeker at enkelte av forslagene som ble sendt på høring, kan virke konfliktskapende og dermed prosessdrivende, slik at flere foreldre ønsker å få saken sin behandlet av retten. Flere påpeker også at hensynet til å likestille foreldre har blitt tillagt større vekt enn hensynet til barnets beste. Det er gjennomgående støtte til forslagene om mer mekling, både når foreldrene er uenige om barnets flytting, og ved samværshindring og tvangsgjennomføring.

Mange av høringsinstansene har kommet med generelle synspunkter på de samlede forslagene i høringsnotatet. Flertallet av høringsinstansene er kritiske til mange av forslagene og mener at disse legger for stor vekt på likestilling og kan gå på bekostning av barnets beste i den enkelte saken. Dette gjelder særlig forslaget om delt bosted som utgangspunkt i loven og endring av reglene om barnets flytting slik at begge foreldre må samtykke til dette.

Departementet gjengir i proposisjonen et utdrag av disse synspunktene.

1.3 Foreldreansvar der mor ikke er gift eller bor sammen med barnets far mv.

1.3.1 Innledning

Gjeldende regel i barneloven om foreldreansvar der foreldrene aldri har bodd sammen er ikke kjønnsnøytral, den gir mor foreldreansvaret alene. Departementet foreslår å endre barnelovens regler om foreldreansvar slik at alle foreldre vil få felles foreldreansvar, også de foreldrene som ikke bor sammen ved barnets fødsel. Der foreldrene ikke bodde sammen ved barnets fødsel, kan hver av foreldrene melde fra innen ett år hvis de ikke ønsker felles foreldreansvar.

Dersom mor melder fra om det, får hun foreldreansvaret alene, og far må i så tilfelle gå til sak for å få felles foreldreansvar. Far kan på sin side også melde fra om at han ikke ønsker å ha felles foreldreansvar. For å gi mor og far mulighet til å prøve ut samarbeidet om foreldreansvaret, foreslås det at tidsfristen for å melde fra om at det ikke ønskes felles foreldreansvar settes til ett år fra farskap er etablert. Fristen for å melde fra skal være den samme for både mor og far.

1.3.2 Felles foreldreansvar for alle som barnelovens utgangspunkt

1.3.2.1 INNLEDNING

Det er vanligvis til barnets beste å ha kontakt med begge foreldrene sine, noe felles foreldreansvar kan bidra til. Når foreldrene ikke er gift eller bor sammen, har mor etter barneloven i dag foreldreansvaret alene. Å endre loven slik at begge foreldrene automatisk har foreldreansvaret felles vil innebære at foreldrene likestilles i foreldrerollen. Selv om foreldrene i dag kan avtale felles foreldreansvar, er det få som inngår en slik avtale.

1.3.2.2 FORSLAGET I HØRINGSNOTATET

I høringsnotatet foreslo departementet at barneloven endres slik at begge foreldre i utgangspunktet får felles foreldreansvar fra barnets fødsel, også der foreldrene ikke er gift eller bor sammen ved barnets fødsel.

Etter fødselen vil barnet i disse tilfellene bo sammen med mor, og hun må ha mulighet til å ta vik-

tige beslutninger i barnets liv. Det er forutsatt i barneloven at den som barnet bor fast sammen med også må ha foreldreansvar, for å kunne ivareta barnets behov. De som får barn utenfor samliv, er en uensartet gruppe der det ikke alltid vil være til barnets beste med felles foreldreansvar. En for vidtgående regel kan også føre til at mor ikke oppgir hvem som er far. Spørsmålet om det burde være en egen unntaksordning i loven for tilfeller der det ikke bør være felles foreldreansvar, ble behandlet i høringsnotatet. I høringsnotatet foreslo departementet heller at mor på en enkel måte skal kunne motsette seg at far får felles foreldreansvar ved å melde fra til folkeregisteret innen ett år. Dersom far likevel ønsker foreldreansvar, kan han bringe saken inn for retten.

Fedre som ikke ønsker å ha kontakt med barnet, bør videre kunne si fra seg foreldreansvaret hvis de ikke ønsker å ha det.

For at foreldrene skal kunne prøve ut samarbeidet om barnet, ble det foreslått at tidsfristen for å melde fra om at det ikke ønskes felles foreldreansvar settes til ett år fra farskap er etablert. Det ble videre foreslått at fristen for å melde fra skal være den samme for både mor og far.

I høringsnotatet ble det forutsatt at foreldrene fortsatt skal kunne inngå avtale om foreldreansvaret og om endringer i dette.

Høringsnotatet behandlet også spørsmål om foreldreansvar i situasjoner der mor og barn bor på sperret adresse i folkeregisteret.

1.3.2.3 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Ny hovedregel om felles foreldreansvar som lovens utgangspunkt

I høringen har høringsinstansene delt seg i synet på forslaget. Noen høringsinstanser mener at felles foreldreansvar i «normaltilfellene» (hovedregel i loven) vil være til barnets beste, virke konfliktdempende og fremme likestilt foreldreskap. Andre mener endringen vil heve konfliktnivået, føre til at mødre ikke vil oppgi barnets far og at det er behov for mer kunnskap før regelen innføres.

I dag behandles mor og far som aldri har bodd sammen ulikt med andre foreldre i barneloven ved at mor har foreldreansvaret alene. Å innføre en regel om at begge foreldrene automatisk har foreldreansvaret felles også i disse tilfellene, vil innebære at foreldrene i utgangspunktet likebehandles i loven og likestilles i forelderrollen.

Selv om foreldre som aldri har bodd sammen i dag kan avtale felles foreldreansvar, er det få som i praksis inngår en slik avtale. Ved å endre loven slik at felles foreldreansvar blir utgangspunktet, vil normen endres og flere får felles foreldreansvar.

Departementet legger til grunn at det vanligvis er til det beste for barn at foreldrene har felles foreldreansvar, også der foreldrene aldri har bodd sammen. Der barnet er født utenfor samliv, har far etter dagens regler forsørgelsesplikt, men i utgangspunktet ikke noe juridisk ansvar og rett til å være med på avgjørelser om barnet. Mange fedre kan ha et oppriktig ønske om å ta ansvar for og ta del i beslutninger om barnet selv om barnet er født utenfor samliv. Dette kan også legge grunnlag for kontakt og samvær mellom far og barn, noe barnet som oftest er tjent med. Når begge foreldrene får mulighet til å delta i barnets liv fra fødselen, vil begge foreldrene ha bedre mulighet til å bli viktige personer i barnets liv. At barnet har kontakt med begge foreldrene kan også gi barnet tilgang til et bredere familienettverk, og vil kunne redusere sårbarheten ved at barnet kun har én forelder å forholde seg til. Selv om foreldrene ikke har planlagt barnet sammen, legger departementet til grunn at de fleste fedrene vil kunne bidra til barnets beste gjennom felles foreldreansvar.

Departementet kan ikke se at det er grunnlag for å fastslå at felles foreldreansvar vil heve konfliktnivået mellom foreldrene i normaltilfellene. God informasjon om hva felles foreldreansvar innebærer og hjelp til bedre foreldresamarbeid fra familievern tjenesten der det er behov for det, vil kunne få en positiv effekt også på konfliktnivået. Lovendringene bør uansett evalueres når de har virket en tid.

Der foreldrene ikke er enige om foreldreansvaret, må uenigheten, på samme måte som uenighet om fast bosted og samvær, fortsatt løses av domstolene.

Spørsmålet om en unntaksordning

Ved utformingen av en ny regel i barneloven må det tas høyde for at det kan være situasjoner der det ikke vil være til barnets beste at foreldreansvaret er felles. Det kan være ulike grunner til at far ikke bør ha foreldreansvar. Dette gjelder for eksempel dersom far mangler de grunnleggende egenskapene som bør oppstilles for å få foreldreansvar, for eksempel alvorlig psykisk sykdom, rusmiddelavhengighet mv.

Det kan også tenkes at foreldrene ikke klarer å samarbeide om å utøve foreldreansvaret for barnet i fellesskap og at det er vedvarende høyt konfliktnivå mellom foreldrene til skade for barnet. I tillegg kan situasjonen være at far oppholder seg på ukjent adresse eller at han av andre grunner er vanskelig å komme i kontakt med, slik at det ikke er mulig å få tatt viktige beslutninger om barnet i fellesskap. Videre kan situasjonen også være at mor fysisk eller psykisk har vært utsatt for mishandling fra far under svangerskapet, eller at barnet er resultat av voldtekt. Disse situasjonene illustrerer at det ikke alltid vil være til barnets beste at begge foreldrene skal ha foreldreansvaret sammen. Hensynet til barnets beste i

slike situasjoner må ivaretas ved den nærmere utformingen av denne regelen i barneloven.

Departementet har vurdert muligheten for å utforme en særskilt unntaksordning i loven.

Departementet viser til at det er lovtekniske utfordringer ved å utforme en særskilt unntaksregel for å fange opp tilfeller der det ikke bør være felles foreldreansvar, og det er fare for at en slik regel vil virke prosessdrivende. Departementet har kommet til at det ikke er hensiktsmessig å utforme en særskilt unntaksregel i loven, men foreslår heller at den som barnet bor fast sammen med og som har hovedansvaret for barnet i disse tilfellene, det vil si mor, skal kunne si nei til felles foreldreansvar innen en nærmere angitt frist.

Etter departements vurdering vil unntaksmuligheter som ligger i at det åpnes for å motsette seg felles foreldreansvar på en enkel måte, være viktig for å ivareta barnets beste. Samtidig er det forutsatt, slik det er adgang til etter dagens regler i barneloven, at foreldrene fremdeles fritt kan inngå avtaler om foreldreansvaret, for eksempel om endringer i dette. Det kan eksempelvis være aktuelt å avtale endringer i foreldreansvaret dersom situasjonen eller barnets behov endrer seg etter hvert som barnet blir eldre.

1.3.3 Mulighet for mor til å motsette seg felles foreldreansvar

1.3.3.1 INNLEDNING

De som får barn utenfor samliv er ingen ensartet gruppe. En regel om automatisk felles foreldreansvar vil derfor omfatte mange ulike typetilfeller. Selv om de fleste fedre vil utøve foreldreansvaret på en positiv måte, vil det likevel være tilfeller hvor det ikke vil være til barnets beste med felles foreldreansvar.

1.3.3.2 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Mor kan motsette seg at far får felles foreldreansvar ved å melde fra

De som får barn utenfor samliv er ingen ensartet gruppe. Det kan være tilfeller der felles foreldreansvar ikke vil være til barnets beste. Departementet har kommet til at det ikke er hensiktsmessig å utforme en særskilt unntaksregel i loven, jf. punkt 3.8.4, men foreslår heller at den som har hovedansvaret for barnet i disse tilfellene, det vil si mor, skal kunne si nei til felles foreldreansvar innen en nærmere angitt frist. Etter departementets vurdering vil den unntaksmuligheten som ligger i at det åpnes for å motsette seg felles foreldreansvar på en enkel måte, være viktig for å ivareta barnets beste.

I enkelte tilfeller kan det være forhold hos far som gjør det vanskelig med felles foreldreansvar.

Målet om likestilt foreldreskap innebærer at foreldrene skal ha like muligheter uavhengig av om de er far eller mor. En regel om felles foreldreansvar uten at mor kan melde fra om at hun ikke ønsker at foreldreansvaret skal være felles, vil føre til at mor, der hun er uenig i at far skal få felles foreldreansvar, må gå til søksmål for at hun skal få foreldreansvaret alene. I dag er det far som må reise sak dersom han ønsker å ha felles foreldreansvar og mor er uenig i dette. Mange kvinner i denne situasjonen med et nyfødt barn vil trolig være i en utsatt posisjon, alene med omsorgen for et lite barn. Søksmål vil kunne være aktuelt å forberede allerede under svangerskapet eller rett etter fødselen, når mor er i en svært sårbar situasjon.

Som Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) peker på legger regelen opp til en forskjellsbehandling av fedre og mødre. Å bli fratatt foreldreansvar for far kan være et inngripende tiltak. Det ene spørsmålet er ifølge LDO om en slik regel gjør terskelen for lav for at far mister foreldreansvaret. Det andre spørsmålet LDO reiser er om forslaget vil ramme fedre, som ifølge LDO ikke har ressurser til å gå til sak for å få tilbake foreldreansvaret, på en uforholdsmessig måte. Departementet viser til at det, som også påpekt av LDO, er tungtveiende hensyn som begrunner en slik ordning. Departementet slutter seg til LDOs vurdering om at det kan være gode grunner til at noen mødre ikke ønsker å dele foreldreansvaret med far. Noen av disse mødrene vil også være i en sårbar situasjon, hvor de både skal komme seg etter fødselen og etablere en god omsorgssituasjon for barnet. I en slik situasjon vil det være særlig utfordrende å ta initiativ til og å gjennomføre en retts sak.

Departementet har derfor kommet til at mor, innen en nærmere angitt frist, bør kunne motsette seg at far får felles foreldreansvar.

Dersom foreldrene ikke er enige om felles foreldreansvar, er utgangspunktet at uenigheten må løses for domstolene. Etter departementets forslag videreføres gjeldende rett om at det er far som må reise sak dersom han ønsker å ha felles foreldreansvar og mor innen ettårsfristen har meldt fra om at hun ikke ønsker felles foreldreansvar. Der det er uenighet mellom foreldrene om felles foreldreansvar og det reises sak for retten, må domstolen foreta en konkret og individuell vurdering av om felles foreldreansvar er til barnets beste.

Beskyttelse der mor og barn bor på sperret adresse

Der mor og barn bor på sperret adresse eller det er søkt om eller gitt tillatelse til å benytte fiktive personopplysninger, kan dette reise særlige utfordringer med hensyn til reglene om automatisk felles foreldreansvar. Et viktig hensyn vil her være at skjermedes oppholdssted ikke røpes. Politiet har ansvaret for be-

skyttelsestiltaket adressesperre og fiktiv identitet i Det sentrale folkeregister. Adressesperre besluttes av det enkelte politidistrikt og meldes inn til Det sentrale folkeregisteret av Kripos.

I farskapssak for retten er Oslo tingrett alternativt verneting etter barneloven § 15 andre ledd. Dette vil gjelde dersom far til barnet er den det skal skjermes mot. Det kan reises spørsmål om en mor på sperret adresse må motsette seg felles foreldreansvar positivt ved å protestere til folkeregistermyndigheten eller om sperret adresse i seg selv skal anses som grunnlag for at det ikke skal være felles foreldreansvar.

Som opplyst i høringsuttalelsen fra Kripos kan adressesperre iverksettes uavhengig av om trusselutøver er domfelt eller tiltalt for forholdene som utløser adressesperre. Det er heller ikke nødvendig at det er innledet etterforskning. Et annet viktig hensyn som taler mot et automatisk unntak i disse tilfellene, er at barnet kan ha en annen far enn den mannen som har vært årsak til beskyttelsestiltaket. Folkeregisteret har ikke registrert slike opplysninger, og et automatisk unntak for dem som bor på sperret adresse vil ikke kunne skille mellom tilfeller hvor barnets far er trusselutøveren eller om det er en annen person.

Det vil i praksis være enkelt for mor å motsette seg at foreldreansvaret skal være felles.

Departementet går på bakgrunn av dette inn for at mødre som bor på sperret adresse, selv skal melde fra til folkeregisteret dersom de ikke ønsker at far skal få felles foreldreansvar. Departementet vil i samarbeid med Kripos og Skatteetaten etablere rutiner som skal ivareta den skjermes sikkerhet, slik at opplysninger om skjermes adresse ikke kommer ut.

1.3.4 Far kan motsette seg å ha foreldreansvar ved å melde fra

1.3.4.1 INNLEDNING

I noen tilfeller kan det være slik at far ikke ønsker å ha foreldreansvar for barnet. Spørsmålet blir da om far skal ha adgang til å kunne frasi seg lovpålagt foreldreansvar for barnet innen en viss frist.

1.3.4.2 FORSLAGET I HØRINGSNOTATET

Departementet foreslo i høringsnotatet at far skal gis anledning til å frasi seg foreldreansvaret dersom han gir melding om dette innen en nærmere frist. Det å fastsette at far skal ha felles foreldreansvar mot sitt eget ønske, kan føre til at det blir et vanskelig samarbeidsklima mellom foreldrene og at barnets behov ikke blir ivaretatt. Dette igjen kan føre til at mor blir hindret i å utøve viktige funksjoner ved at det bare gis samtykke fra den ene av foreldrene med foreldreansvar (mor). Det synes dermed å være lite tjenlig å pålegge far felles foreldreansvar mot hans vilje, når han ikke har bodd sammen med mor ved barnets fødsel.

1.3.4.3 HØRINGSINSTANSENS SYN

Høringsinstansene som støtter forslaget om felles foreldreansvar har i hovedsak ikke uttalt seg spesielt om fars mulighet til å motsette seg felles foreldreansvar, men departementet legger til grunn at de også slutter seg til dette forslaget. Følgende høringsinstanser har uttalt seg spesielt om dette spørsmålet:

Advokatforeningen, som støtter forslaget, mener at far aldri bør pålegges felles foreldreansvar mot sin vilje, og at det er lite tjenlig å pålegge felles foreldreansvar når han ikke har bodd sammen med mor ved barnets fødsel.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) og Foreningen 2 Foreldre (F2F) mener at det ikke skal være mulig for far å frasi seg felles foreldreansvar.

Ifølge F2F vil en slik mulighet være å gjøre barnet en bjørnetjeneste da barnets relasjon til den ene grenen av familien vil bli svekket.

1.3.4.4 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Departementet har forståelse for synspunktene fra LDO og F2F. Å pålegge en far som ikke har bodd sammen med barnets mor, felles foreldreansvar mot sin vilje, vil imidlertid innebære risiko for at barnet vokser opp under konfliktfylte forhold, noe som ikke vil være til barnets beste. I en sak for domstolen om foreldreansvar antas det videre at far ikke vil bli pålagt foreldreansvar mot sin vilje. I praksis vil således felles foreldreansvar for far forutsette at far er enig i dette. Departementet har derfor kommet til at far bør kunne melde fra om at han ikke ønsker å ha foreldreansvar innen en nærmere angitt frist.

1.3.5 Frist for å melde fra til folkeregisteret mv.

1.3.5.1 INNLEDNING

Barnets rettslige posisjon har betydning i mange sammenhenger og skal avklares så tidlig som mulig. Det vil være viktig for foreldrene og barnet med en avklaring av foreldreansvaret så tidlig som mulig, samtidig som det må tas hensyn til at sakene det her er tale om er særegne. Etter departementets vurdering bør det settes en frist for innen hvilken tidsramme partene eventuelt kan fravike hovedregelen om felles foreldreansvar gjennom ensidig melding.

1.3.5.2 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Frist for å melde fra hvis foreldreansvaret ikke skal være felles

I høringsnotatet ga departementet uttrykk for at det kan være behov for å gi foreldrene mulighet til å prøve ut samarbeidet om felles foreldreansvar.

Det kan være situasjoner der foreldrene ikke kjenner hverandre, og det bør være mulighet for å bruke noe tid på å prøve ut om felles foreldreansvar kan fungere. Foreldrene kan også ha behov for veiledning om foreldresamarbeid mv. fra familievern-tjenesten. Så lenge mor ikke har meldt fra til folkeregistermyndigheten om at hun vil ha foreldreansvaret alene eller far ikke har meldt fra for sin del, jf. nedenfor om dette, vil foreldreansvaret være felles.

Departementet foreslår at det skal være en tidsfrist på ett år for å motsette seg felles foreldreansvar ved ensidig melding. Dersom ingen av foreldrene har motsatt seg felles foreldreansvar innen ett år, vil foreldreansvaret i fortsettelsen være felles, dersom foreldrene ikke senere avtaler eller får dom for noe annet. Å ha en frist også for far på ett år, vil gi foreldrene mulighet til å prøve ut og forsøke å etablere et godt samarbeid om barnet.

Fristen løper fra barnets fødsel, men der farskapet blir fastsatt etter at barnet er født, begynner fristen å løpe fra det tidspunktet farskapet er fastsatt. Foreldreansvar vil først inntre når farskap blir etablert. Det er en forutsetning for å kunne få foreldreansvar at det er etablert et juridisk farskap etter norsk rett.

Enkelte høringsinstanser mener at fristen bør være lengre enn ett år fordi foreldreansvaret blir mer tydelig etter hvert som barnet blir eldre. Etter departementets vurdering er en frist på ett år tilstrekkelig romslig. Det vil være viktige spørsmål knyttet til barnet som skal fastsettes det første året, deriblant navn, noe som vil gjøre foreldrene mer oppmerksomme på foreldreansvaret og innholdet i dette.

Det vil være behov for informasjon om hva som ligger i felles foreldreansvar, om muligheten for å motsette seg felles foreldreansvar og om fristen til dem dette gjelder. Departementet legger til grunn at begge foreldre vil ha behov for informasjon og veiledning. Nav vil være en viktig instans for å gi foreldrene informasjon i forbindelse med fastsettelsen av farskap. Etter barneloven § 10 andre ledd skal Nav av eget tiltak veilede partene i en farskapssak om rettigheter og plikter når det gjelder barnet.

Dersom ingen av foreldrene har motsatt seg felles foreldreansvar innen ett år, vil foreldreansvaret i fortsettelsen være felles. Hvis mor etter at ettårsfristen har løpt ut mener at far ikke bør ha felles foreldreansvar, må hun gå til søksmål med krav om å få foreldreansvaret alene dersom foreldrene ikke blir enige om endringer i fellesskap.

Det er folkeregistermyndigheten som skal registrere avtaler og avgjørelser om foreldreansvar i samsvar med barneloven § 39. Tilsvarende er det folkeregistermyndigheten som skal ta imot meldinger fra mor og/eller far om at de ikke ønsker at foreldreansvaret skal være felles.

Departementet vil samarbeide med Skattedirektoratet slik at det kommer på plass hensiktsmessige rutiner for folkeregisterets tilbakemelding om registrering av meldinger om at det ikke skal være felles foreldreansvar.

1.3.6 Når foreldrene er uenige om felles foreldreansvar. Departementets merknader

Dersom foreldrene ikke er enige om felles foreldreansvar, er utgangspunktet at uenigheten må løses av domstolene. Etter departementets forslag videreføres gjeldende rett om at det er far som må reise sak dersom han ønsker å ha felles foreldreansvar og mor er uenig i dette, gitt at hun melder ifra innen ettårsfristen.

Der det er uenighet, må domstolen foreta en konkret og individuell vurdering av om felles foreldreansvar er til barnets beste.

Det følger av barneloven § 51 første ledd at foreldre med felles barn under 16 år må møte til mekling før det blir reist sak om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast eller om samvær.

Målsettingen med lovendringen er at flere foreldre skal få felles foreldreansvar. Dette hensyn må avveies mot barnets beste. Det vil si at retten må foreta en konkret vurdering av om det vil være til barnets beste med felles foreldreansvar. Eksempler på forhold som kan få betydning kan være at far har utøvd vold, eller at det er problematikk knyttet til rus, psykiatri eller personlighetsforstyrrelser. Andre grunner til at far ikke bør ha felles foreldreansvar kan være at han har alvorlige karakteravvik. Også konflikter og samarbeidsproblemer kan tilsa at foreldreansvaret ikke bør være felles.

Ved vurderingen av forannevnte vil det være naturlig at det ses hen til om det er konflikter mellom foreldrene av en slik karakter at det ikke vil være til barnets beste med felles foreldreansvar. Videre at det foretas en vurdering av om foreldrene vil kunne samarbeide for å utøve foreldreansvar i fellesskap, og at den ene ikke aktivt motarbeider den andre.

At det er høyt konfliktnivå mellom partene på domstidspunktet, behøver ikke være tilstrekkelig for å nekte felles foreldreansvar. Det vil være naturlig å vurdere om konfliktnivået mellom foreldrene må forventes å vedvare og hvilke virkninger eventuelle konflikter vil få for barnet og for muligheten til å ta viktige beslutninger om barnet.

1.3.7 Oppsummering

Departementet foreslår å endre barnelovens regler om foreldreansvar slik at alle foreldre har felles foreldreansvar, også de foreldrene som ikke bor sammen ved barnets fødsel.

For barn født uten at foreldrene er gift eller bor sammen, foreslår departementet at foreldreansvaret automatisk blir felles for foreldrene.

Der foreldrene ikke bodde sammen ved barnets fødsel, kan hver av foreldrene melde fra til folkeregisteret innen ett år hvis de ikke ønsker felles foreldreansvar. Den som bor fast sammen med og har hovedansvaret for barnet i disse tilfellene, det vil si mor, skal ensidig kunne si nei til felles foreldreansvar innen ettårsfristen. Mor får foreldreansvaret alene hvis hun melder fra om dette innen ett år. Far må i så fall gå til søksmål for å få felles foreldreansvar. Det foreslås videre at far skal kunne si fra seg foreldreansvaret dersom han ikke ønsker å ha felles foreldreansvar med mor.

Fristen løper fra barnets fødsel, men der farskapet blir fastsatt etter at barnet er født, begynner fristen å løpe fra det tidspunktet farskapet er fastsatt.

Forslaget innebærer ingen endring i foreldrenes adgang til å gjøre avtaler seg imellom om foreldreansvar for felles barn.

Departementets lovforslag er innarbeidet i lovutkastet til barneloven § 35.

1.4 Tydeliggjøring av at felles foreldreansvar skal utøves i fellesskap

1.4.1 Gjeldende rett

Foreldreansvar innebærer rett og plikt til å treffe avgjørelser for barnet i personlige forhold, jf. barneloven § 30. Spørsmål som hører inn under foreldreansvaret er blant annet valg av navn, innmelding i trossamfunn, samtykke til medisinsk behandling og søknad om pass.

1.4.2 Forslaget i høringsnotatet

For å understreke og legge til rette for det likestilte foreldreskapet, foreslo departementet i høringsnotatet å tydeliggjøre i ordlyden i barneloven § 30 slik at det går klart fram at foreldre som har felles foreldreansvar, skal ta avgjørelser om barnet i fellesskap.

1.4.3 Departementets vurderinger og forslag

Det er en uttrykt målsetting at foreldre skal ha foreldreansvar for barna sine, selv om de ikke bor sammen med dem. Den juridiske bindingen til to foreldre tidlig i livet anses som et gode for barna, og vil bidra til å styrke tilknytningen mellom barn og foreldre. Siden 1981 har tidligere gifte foreldre fortsatt med felles foreldreansvar etter separasjon eller skilsmisse som utgangspunkt i loven. Siden 2006 har samboende foreldre som lovens utgangspunkt fått felles foreldreansvar for barn de har sammen. Det foreslås i denne proposisjonen at loven skal ha som utgangspunkt at alle foreldre skal få felles foreldre-

ansvar selv om de ikke bor sammen, men med enkelte modifiseringer.

Som følge av lov- og samfunnsutviklingen er det mange foreldre som har felles foreldreansvar for barn selv om de ikke bor sammen. Med forslaget i proposisjonens kapittel 3 er det grunn til å tro at flere foreldre, også foreldre som ikke er vant til å samarbeide, kommer til å få felles foreldreansvar i økende omfang i tiden framover.

Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre i loven at foreldre som har felles foreldreansvar, skal fatte beslutninger om barnet som faller inn under foreldreansvaret i fellesskap. Dette kan gjøres ved endring av barneloven § 30 første ledd. Endringen er en tydeliggjøring av gjeldende rett, og ikke ment å innebære noen realitetsendring.

Det er få høringsinstanser som har uttalt seg særlig om dette spørsmålet, men de som har uttalt seg, slutter seg til forslaget.

Det vises til lovutkastet barneloven § 30 første ledd.

1.5 Rett til opplysninger om barnet

1.5.1 Departementets vurderinger og forslag

Både bosteds- og samværsforeldre vil jevnlig være i kontakt med offentlige instanser og ha behov for å få opplysninger om barnet. God ivaretagelse av et barn forutsetter kunnskap om barnets situasjon og eventuelle problemer. Informasjon kan særlig være aktuelt på områdene barnehage og skole (for eksempel løpende informasjon i hverdagen, foreldresamtaler og foreldremøter), helse (for eksempel helsestasjonen, skolehelsetjenesten, legevakt, sykehus, barne- og ungdomspsykiatri) og barnevern.

Disse tjenestene har plikt til å gi opplysninger om barnet når foreldrene ber om det, men de informerer ikke for eksempel samværsforeldre av eget tiltak.

Selv om foreldre med foreldreansvar mener de har rett til opplysninger om barnet, kan det oppstå situasjoner hvor de ikke får opplysningene som de etterspør, for eksempel fra barnehage, skole eller helsevesen. Dette kan skyldes at den som får forespørselen mener at barnet har krav på taushet, eller at vedkommende ikke er tilstrekkelig kjent med barnelovens regler om foreldres rett til opplysninger om barnet. I begge tilfeller vil forelderen ha behov for å kunne klage over avslaget.

Det er få høringsinstanser som har uttalt seg om dette spørsmålet. De som har kommentert det, har gitt sin tilslutning til forslaget. Departementet foreslår på denne bakgrunn å tydeliggjøre i ordlyden i barneloven § 47 at foreldre med felles foreldreansvar har lik rett til opplysninger om barnet.

Departementet foreslår videre at foreldre med foreldreansvar skal ha tilsvarende adgang som for-

eldre uten foreldreansvar til å klage til fylkesmannen på avslag om å få opplysninger om barnet.

Det vises til lovutkastet til barneloven § 47.

1.6 Flytting innenlands

1.6.1 Gjeldende rett

Den av foreldrene som bor fast sammen med barnet, kan alene ta avgjørelser som gjelder vesentlige sider av omsorgen. Dette følger av barneloven § 37. I lovteksten er det spesifikt nevnt avgjørelser om barnet skal gå i barnehage, hvor i landet barnet skal bo og andre større avgjørelser dagliglivet.

Det ble i 2010 innført varslingsplikt ved flytting som omfatter både bostedsforelderen og samværsforelderen, og som gjelder i tilfeller hvor det er avtalt eller fastsatt samvær, jf. barneloven § 42 første ledd. Den som vil flytte, skal varsle den andre forelderen seks uker før flytting.

Hvis foreldrene til tross for mekling ikke blir enige om hva som er best for barnet, kan det være behov for å bringe spørsmålet inn for retten.

Det er egne regler om barnets flytting til utlandet. Det følger av barneloven § 40 at foreldre som har foreldreansvaret sammen, må være enige for at barnet skal kunne flytte til utlandet. Hvis den ene av foreldrene har foreldreansvaret alene, kan denne forelderen alene bestemme at barnet skal flytte til utlandet. Hvis foreldrene er uenige om foreldreansvaret eller hvem barnet skal bo fast sammen med, kan ikke barnet flytte ut av landet før saken er avgjort.

1.6.2 Forslaget i høringsnotatet

Samarbeid og frivillig avtaleinngåelse er løsninger som tjener barna best. Tvister om flytting bør derfor alltid starte med dialog når foreldrene er uenige.

Departementet sendte to alternative forslag om flytting på høring.

Alternativ 1 innebærer en videreføring av gjeldende rett med forsterkninger, slik at den barnet bor fast sammen med fortsatt skal kunne ta den endelige avgjørelsen om flytting med barnet. Begge foreldrene må varsle den andre dersom de ønsker å flytte. Hvis foreldrene ikke skulle bli enige om flytting, er det samværsforelderen som eventuelt må reise sak for å kreve at barnet flytter til seg.

Det ble også sendt et alternativ 2 på høring, der flyttemyndigheten ble foreslått lagt til foreldreansvaret, slik at spørsmålet om flytting innenlands skulle løses i fellesskap av foreldre med felles foreldreansvar. Kravet til enighet mellom foreldrene ble bare foreslått å omfatte flyttinger som ville kreve vesentlige endringer av samværsordningen for barnet.

Ved uenighet om barnets flytting kan spørsmålet bringes inn for domstolene dersom foreldrene selv ikke finner en løsning. Etter alternativ 1 er det sam-

værsforelderen som har søksmålsbyrden, mens det etter alternativ 2 er bostedsforelderen som har søksmålsbyrden.

1.6.2.1 HØRINGSINSTANSENS SYN

Hovedinntrykket av høringen er at nesten alle høringsinstansene som har uttalt seg om flyttespørsmålet, er positive til en videreføring av gjeldende rett med forsterkninger (alternativ 1: meklingsplikt ved uenighet om flytting mv.). Et meget stort flertall går mot forslaget om å legge myndigheten til å avgjøre flytting inn under foreldreansvaret slik at bostedsforelders flytting med barnet krever enighet mellom foreldrene (alternativ 2).

På bakgrunn av høringsrunden finner ikke departementet grunnlag for å gå videre med alternativ 2.

1.6.3 Departementets vurderinger og forslag

1.6.3.1 FLYTTING KAN VIRKE INN PÅ SAMVÆRET

Når barnet har delt bosted, forutsettes begge foreldrene å bo fast sammen med barnet, jf. barneloven § 36. Det følger av barneloven § 37 at det er den barnet bor fast sammen med som kan ta avgjørelser om hvor i landet barnet skal bo. Foreldre må følgelig ved delt bosted som utgangspunkt ta alle avgjørelser om barnet i fellesskap, blant annet dersom barnet skal flytte.

Foreldre kan ha helt legitime grunner til å ønske å flytte, for eksempel mulighet for arbeid, behov for utdanning eller ønske om etablering av ny familie. Flytting kan imidlertid være en stor belastning for barn. I noen tilfeller kan det være nødvendig at foreldre strekker seg langt for å unngå å flytte, av hensyn til barnets behov for stabilitet og kontakten med samværsforelderen. I andre tilfeller vil fordelene ved å flytte, eller nødvendigheten av å flytte, veie tyngre enn de ulemper flyttingen medfører.

1.6.3.2 FORSTERKING AV GJELDENDE RETT MED MEKLINGSPLIKT

Det ble sendt to forslag om flytting med barn på høring. Det ene forslaget (alternativ 1) forsterker dagens ordning ved at det foreslås å innføre meklingsplikt ved uenighet og presiseres i loven at det kan reises ny sak dersom bostedsforelderen har flyttet med barnet i tilfeller hvor foreldrene ikke er enige om flyttingen. Det andre forslaget (alternativ 2) innebærer at foreldre med felles foreldreansvar må være enige hvis barnet skal flytte med bostedsforelder til et annet sted i landet, dersom flyttingen vil føre til vesentlige endringer i samværsordningen.

Hovedinntrykket av høringen er at et meget stort flertall av høringsinstansene går mot det mest vidtrekkende forslaget om å legge flyttemyndigheten inn under foreldreansvaret (alternativ 2). Samlet sett gir

høringen en meget sterk støtte til forslaget om å forsterke dagens ordning med meklingsplikt mv., og en tilsvarende sterk motstand mot å overføre flyttemyndigheten og dermed også søksmålsbyrden, slik at det ved uenighet er bostedsforelderens som må reise sak for at barnet skal kunne flytte.

Av motforestillinger mot å legge flyttemyndigheten inn under foreldreansvaret som nevnes av høringsinstansene, er at den som bor fast sammen med barnet risikerer å måtte si ifra seg studieplasser, arbeid, forskningsstipend, overtakelse av familiebedrift eller gårdsbruk ved foreldres sykdom, fordi man ikke kan flytte før foreldrene kommer til enighet eller man får en rettslig avgjørelse.

Videre er forslaget om at bostedsforelderens ikke kan flytte med barnet uten samtykke fra den andre forelderens (alternativ 2), vanskelig å forene med reglene om flytteplikt ved arbeidsledighet i folketrykkløven. Et hovedvilkår for å få rett til dagpenger er at man anses for å være reell arbeidssøker, dvs. at man som hovedregel må være i stand til og villig til å ta ethvert arbeid hvor som helst i Norge. Det innvilges derfor ikke dagpenger til søkere som ikke har den geografiske mobilitet som regelverket krever. Kravet om å være reell arbeidssøker og å være villig til å flytte for å få arbeid er særlig viktig i en tid med voksende ledighet. Det kan oppstå situasjoner hvor bostedsforelderens er pålagt å flytte, men ikke får samtykke fra den andre av foreldrene til at barnet også skal kunne flytte. Etter barnekonvensjonen og barneløven skal alltid hensynet til barnets beste være avgjørende for hvem av foreldrene barnet skal bo fast sammen med. Samværsforelderens har ikke i alle tilfeller vilje eller evne til å ta seg av barnet, og vil i noen tilfeller bo langt unna barnets nærmiljø og skole slik at barnet likevel må flytte. Dersom bostedsforelderens må flytte for å få arbeid, men ikke får samtykke til å ta med barnet, vil det kunne bli vilkårene for å få rett til dagpenger som blir bestemmende for hvor barnet skal bo fast, og ikke hensynet til barnets beste.

Dersom foreldrene ikke blir enige om flyttingen, vil begge alternativene innebære at tvisten må løses av domstolen. Flere høringsinstanser påpeker at det er mest rimelig at det er samværsforelderens som skal ha søksmålsbyrden, blant annet fordi bostedsforelderens har mest ansvar og tilbringer mest tid med barnet. Noen viser til at forslaget om å legge flyttemyndigheten under foreldreansvaret gir samværsforelderens muligheter til å skape vanskeligheter for en bostedsforelder som kan ha helt legitime grunner til å flytte, for eksempel for å kunne ta utdanning eller arbeid.

Mange av høringsinstansene som støtter forslaget om å forsterke gjeldende rett, legger særlig vekt på at innføring av meklingsplikt vil være egnet i tilfeller hvor foreldrene er uenige om barnet skal flytte. Flere påpeker at dagens varslingsfrist på seks uker

kan være for kort til å få en midlertidig avgjørelse, og at det bør vurderes å utvide fristen, for eksempel til tre måneder.

Samlet sett gir høringsuttalelsene grunnlag for å gå videre med forslaget om videreføring av gjeldende rett med forsterkninger (alternativ 1).

1.6.3.3 FORELDRE SOM IKKE ER ENIGE OM FLYTTING SKAL MØTE TIL MEKLING

Mange av høringsinstansene støtter forslagene om mer bruk av mekling i foreldretvister, enten generelt eller knyttet til reglene om flytting med barn.

Departementet går inn for å forsterke dagens regel og legge bedre til rette for at foreldrene løser spørsmålet om flytting selv. Familievernet skal sikre foreldrene faglig bistand der det er behov for det. Hvis foreldrene ikke blir enige om at barnet skal flytte med bostedsforelderens, foreslås det at partene skal møte til mekling etter reglene i barneløven § 51. Forslaget gjelder både for flytting innenlands og flytting ut av landet.

Bostedsforelderens har en plikt til å varsle den andre forelderens dersom det er aktuelt å flytte med barnet. Departementet finner det mest rimelig at det er bostedsforelderens som må begjære mekling, ettersom det er denne forelderens som ønsker å flytte med barnet. Det anses verken som ressurskrevende eller særlig belastende å skulle begjære mekling, og det anses som formålstjenlig at det er forelderens som ønsker å gjennomføre flyttingen, som også tar initiativ til mekling, dersom foreldrene ikke selv greier å enes.

Det er viktig at foreldrene er tydelige i sin kommunikasjon om flyttespørsmålet slik at det ikke oppstår misforståelser. Bostedsforelderens må på en klar og tydelig måte gjøre samværsforelderens kjent med flytteplanene tre måneder før flyttingen skal gjennomføres. Dersom samværsforelderens er uenig i at barnet skal flytte, er det en forutsetning at vedkommende varslers bostedsforelderens, slik at han eller hun kan bestille time til mekling.

I en sak for retten om hvor barnet skal bo fast, vil brudd på varslingsplikten og/eller meklingsplikten kunne være et moment som vektlegges i disfavør av den som har flyttet.

Departementet vil understreke at dersom foreldrene ikke blir enige under meklingen, er det bostedsforelderens som etter loven har myndighet og rett til å avgjøre at barnet skal flytte innenfor landets grenser. Domstolens vurderingstema i en ev. senere sak som reises om hvor barnet skal bo fast eller ny samværsordning etter en flytting, vil være det konkrete barnets beste. Barnets mening vil være et viktig moment. Fare for at miljøskiftet ved flytting kan være uheldig for barnet, vil kunne være et argument for at barnet får fast bosted hos en samværsforelder som

blir boende i barnets nærmiljø. Retten må imidlertid foreta en totalvurdering av barnets livssituasjon, hvor alle relevante argumenter veies opp imot hverandre i barnets-beste-vurderingen. Retten skal ikke ta stilling til bostedsforelderens flytting, men skal vurdere omsorgssituasjonen for barnet ved de ulike alternativene.

1.6.3.4 NY SAK KAN REISES FOR RETTEN ETTER FLYTTING

Selv om foreldrene tidligere har inngått avtale om hvor barnet skal bo fast og samvær, kan samværsforelderens i dag reise ny sak for retten og be om at barnet flytter til seg og får fast bosted der, jf. barneloven § 64. I noen tilfeller kan det være aktuelt for samværsforelderens å reise slik sak der bostedsforelderens ønsker å flytte med barnet, mens samværsforelderens ikke vil gi sin tilslutning til barnets flytting. Det er krav om at foreldrene har møtt til mekling før saken kan bringes inn for retten, slik at de kan få kvalifisert hjelp til selv å inngå avtale om hvor barnet skal bo fast og samværsordningen. Meklingsattest oppnådd ved uenighet om flytting kan benyttes dersom søksmål reises av samværsforelderens innen seks måneder.

Dersom foreldrene ikke selv klarer å komme fram til enighet, kan samværsforelderens reise sak for retten for å be om at barnet flytter til seg. Saksøkeren kan begjære midlertidig avgjørelse, slik at foreldrene raskt kan få en beslutning om hvor barnet skal bo fast fram til hovedsaken kan behandles. Domstolen skal fatte en avgjørelse ut fra sin vurdering av hva som anses å være til beste for dette konkrete barnet. I en slik vurdering skal barnets mening vektlegges ut fra alder og modenhet.

Departementet mener det ikke er ønskelig at en bostedsforelder flytter med barnet uten at foreldrene har drøftet og forsøkt å komme til enighet om hvor barnet skal bo fast og en ny samværsordning. Foreldrene har plikt til å lytte til barnet og legge vekt på barnets mening før de inngår en avtale. Foreldrene kan snakke med barnet hjemme, eller de kan få hjelp til å innhente barnets mening i forbindelse med mekling. Det er viktig at foreldrene utnytter den hjelpen meklere kan tilby, og ikke avslutter meklingen etter den ene obligatoriske timen i tilfeller hvor de ikke har kommet til enighet og saken er egnet for videre mekling.

Dersom det ikke er mulig for foreldrene å komme til enighet om barnets flytting etter at de har vært til mekling, kan det være behov for å bringe tvisten inn for domstolen. Departementet foreslår å tydeliggjøre ordlyden i barneloven § 64 ved å regulere uttrykkelig at det kan reises ny sak dersom bostedsforelderens flytter med barnet uten at den andre forelderens er enig i det. Lovteksten vil med dette signalisere at når

foreldrene ikke er enige om flyttingen, er det mulig å bringe sak inn for retten, selv om det foreligger en tidligere avgjørelse. Forslaget er ikke ment å endre det materielle innholdet i bestemmelsen, og tvisten må fremdeles avgjøres etter hva som vil være til beste for det konkrete barnet. Dom, rettsforlik og avtale med tvangskraft kan bare endres når særlige grunner taler for det, jf. § 64 andre ledd andre punktum. Dette vilkåret gjelder både for midlertidige avgjørelser og for behandlingen av hovedsaken.

1.6.3.5 VARSLINGSFRISTEN UTVIDES TIL TRE MÅNEDER

Dersom en av foreldrene ønsker å flytte, må vedkommende etter gjeldende rett varsle den andre av foreldrene seks uker før flyttingen, jf. barneloven § 42 a. Formålet med regelen er at foreldrene sammen kan komme fram til en samværsordning som er tilpasset ny reisevei for barnet mv.

Flere av høringsinstansene påpeker at dagens varslingsfrist før flytting er for kort.

Når blant annet flere domstoler i sine høringsuttalelser påpeker at varslingsfristen er for kort blant annet for å oppnå en midlertidig avgjørelse, finner departementet det formålstjenlig å foreslå at varslingsfristen utvides slik at regelen skal kunne virke etter intensjonen. Departementet legger videre vekt på at flytting med barn som vil medføre bytte av skole eller barnehage, bytte av bolig og arbeidsplass, innebærer en rekke praktiske oppgaver som under enhver omstendighet tar tid å gjennomføre. Det framstår derfor ikke som noen urimelig belastning på bostedsforelderens at flytting med barnet må planlegges og varsles god tid i forveien.

Departementet slutter seg til synspunktene fra høringsinstansene om at varslingsfristen i dag er for kort, og foreslår å utvide den til tre måneder. Det vises til lovutkastet til barneloven § 42 a første ledd nytt siste punktum.

1.7 Delt bosted

1.7.1 Gjeldende rett

Barneloven er i dag nøytral og lar det som utgangspunkt være opp til foreldrene selv å avtale hvor barna skal bo fast, hvilket omfang samværet skal ha og om barnet skal bo fast sammen med begge, dvs. delt bosted. Familiene er de nærmeste til selv å vurdere hvilke ordninger som passer for dem.

Det avgjørende skillet mellom delt bosted og samvær refererer altså ikke bare til hvordan barnets tid er delt mellom foreldrene, men også til hvordan avgjørelsesmyndigheten er fordelt mellom dem. Ved delt bosted skal foreldre i utgangspunktet ta alle beslutninger om barnet i fellesskap, blant annet må de være enige dersom barnet skal flytte innenlands.

Ved lovendring i 2010 ble domstolene gitt en snever adgang til å idømme delt bosted. Det er bare når det foreligger særlige grunner at domstolen kan avgjøre at et barn skal ha delt bosted. Når foreldrene ikke har klart å komme fram til en løsning etter forutgående mekling og sakkyndig bistand slik at det kreves dom i saken, må det antas at konfliktnivået mellom foreldrene vanligvis er så høyt at det ikke er til barnets beste med delt bosted. Hvis domstolen er i tvil om denne ordningen vil være til barnets beste, skal den ikke idømme delt bosted.

1.7.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet sendte to alternative forslag om delt bosted på høring: Departementets foretrukne forslag var å videreføre gjeldende rett om at foreldrene selv avtaler bostedsløsning, men at delt bosted fremheves i loven som et av alternativene som foreldrene kan velge. Det ble også sendt et alternativt forslag på høring om at delt bosted skal være lovens utgangspunkt, men at foreldrene uansett skal ha mulighet til å inngå egne avtaler.

Departementets foretrukne forslag til lovendring vil videreføre gjeldende rett om at det ikke gis noen føring i loven for valg av bostedsløsning. Foreldrene må selv avtale hvor barnet skal bo fast, uten at loven gir anvisning på én spesiell ordning. Dette er en regel som er vanlig i andre land som har mulighet for delt bosted. Departementet foreslår i dette alternativet å endre ordlyden i barneloven § 36, slik at delt bosted kommer som første eksempel på bostedsordninger foreldrene kan velge. Dette kan i praksis gjøre foreldrene mer oppmerksomme på denne muligheten.

1.7.3 Høringsinstansenes syn

Samlet sett gir høringen sterk motstand mot forslaget om at delt bosted skal være lovens hovedregel (alternativ 2). Noen høringsinstanser gir støtte til forslaget om å videreføre gjeldende rett med en presisering i loven (alternativ 1), mens andre stiller seg negative også til dette.

Samlet sett gir høringen sterk motstand mot forslaget om at delt bosted skal være lovens hovedregel. Høringsinstansene påpeker at foreldre som ikke kommer til enighet i kraft av loven, vil få en ordning med delt bosted, som krever gode samarbeidsevner for at den skal fungere godt for barna. Delt bosted er særlig belastende for familier hvor foreldresamarbeidet fungerer dårlig. Det er i slike tilfeller viktig at delt bosted ikke automatisk blir løsningen eller velges fordi det er umulig for foreldrene å bli enige om noe annet. Noen påpeker at forslaget om delt bosted som hovedregel i for stor grad er preget av foreldrenes «rett» til barna, framfor å ivareta hensynet til barnas beste. Domstolene uttaler at konfliktnivået i disse sa-

kene ofte er svært høyt, og at en hovedregel om delt bosted i seg selv kan være konfliktfremmende.

Flere av høringsinstansene er imot delt bosted som hovedregel og slutter seg til alternativ 1, men er likevel kritiske til forslaget om at delt bosted skal komme først i loven.

1.7.4 Departementets vurderinger og forslag

1.7.4.1 BARN HAR RETT TIL TO FORELDRE

Både mødre og fedre er viktige omsorgspersoner for barn under et samliv. Barn har rett til omsorg fra og kontakt med begge foreldrene. Det er viktig å legge til rette for at foreldrenes mulighet til å være likeverdige omsorgspersoner videreføres, selv om samlivet oppløses. Et samlivsbrudd innebærer ikke en oppløsning av familien, men skaper behov for en reorganisering av familien hvor begge foreldrene må innstille seg på nye roller og oppgaver. Mange norske barn lever i dag med familien sin i to hjem. Det vil virke konfliktdependende dersom begge foreldrene opplever at de i utgangspunktet har like muligheter etter et samlivsbrudd. At begge foreldre oppfatter seg som likeverdige omsorgspersoner både under samlivet og etter et eventuelt samlivsbrudd, vil også kunne komme barna til gode i form av lavere konfliktnivå mellom foreldrene og god kontakt med både mor og far.

1.7.4.2 BARN HAR RETT TIL Å MEDVIRKE I SAKER SOM GJELDER DEM

Flere av høringsinstansene har pekt på barnets rett til å medvirke i saker som gjelder dem selv, og viktigheten av at foreldrene sørger for å involvere barnet i prosessen når de skal inngå avtaler om bosteds- og samværsordninger etter samlivsbrudd.

Barn har etter Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen art. 12 rett til å bli hørt og få sin mening vektlagt etter alder og modenhet. Det følger av barneloven § 31 at etter hvert som barn blir i stand til å danne seg egne synspunkter på det saken gjelder, skal foreldrene høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om personlige forhold for barnet. Barn som har fylt sju år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få informasjon og anledning til å si sin mening før det blir tatt avgjørelser om personlige forhold for barnet, bl.a. om hvor barnet skal bo fast og samvær. Det skal legges vekt på barnets mening i tråd med barnets alder og modenhet. Når barnet har fylt tolv år, skal det legges stor vekt på det barnet mener.

1.7.4.3 DELT BOSTED FORUTSETTER BETYDELIG TID MED HVER AV FORELDRENE

Med delt bosted menes at barnet må tilbringe betydelig tid hos hver av foreldrene, og at foreldrene

må ta alle viktige beslutninger om barnet i fellesskap, bl.a. flytting innenlands. Barnet bor i disse tilfellene fast hos begge foreldrene. Mange foreldre har en ordning hvor barnet bor annenhver uke hos hver, men annen deling av tiden vil også kunne kalles delt bosted. Delt bosted foreligger først når foreldrene er enige om at de har en ordning med delt bosted, og ikke bare en utvidet samværsordning. Foreldre som praktiserer delt bosted, må være enige om avgjørelser som gjelder barnet på samme måte som i et samliv; partene må selv løse konflikten og komme til enighet.

En samværsordning kan innebære samvær fra det helt minimale og opptil halvparten av tiden. I dag har langt flere fedre mye samvær enn lite. Over halvparten har minst ti dager månedlig samvær, og om lag en tredjedel har vært sammen med barnet i minst fire ferier det siste året.

Det kan reises spørsmål om det bør defineres nærmere i loven hva som skal regnes som delt bosted. Ved vurderingen av hva som skal regnes som delt bosted, er det et spørsmål om barnets deling av tid mellom foreldrenes hjem bør konkretiseres nærmere, for eksempel begrenset med en angitt tidsfordeling. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å definere nærmere hvordan tiden må være fordelt mellom foreldrene ved delt bosted, utover at det i forarbeidene går fram at barnet må tilbringe betydelig tid med hver av foreldrene.

1.7.4.4 DELT BOSTED KOMMER FØRST I LOVEN

Det ble sendt to ulike forslag til lovendringer om delt bosted på høring.

Samlet sett ga høringen meget sterk motstand mot forslaget om at delt bosted skulle være lovens hovedregel (alternativ 2). Høringsinstansene påpekte bl.a. at foreldre som ikke kommer til enighet etter dette forslaget, ville få en ordning med delt bosted i kraft av loven. En ordning med delt bosted krever at foreldrene kan samarbeide for at den skal fungere godt for barna. Delt bosted er særlig belastende for familier hvor foreldresamarbeid er dårlig eller fraværende, og flere påpekte at det i slike tilfeller er viktig at delt bosted ikke automatisk blir løsningen eller velges fordi det er umulig for foreldrene å bli enige om noe annet. Noen høringsinstanser påpekte at alternativet med delt bosted som lovens hovedregel i for stor grad er preget av foreldrenes «rett» til barna, framfor å ivareta hensynet til barna. Flere høringsinstanser hevdet at mange foreldre vil ha problemer med å bli enige om de foreslåtte vilkårene for delt bosted i loven er oppfylt i deres tilfelle.

På bakgrunn av høringsinstansenes store motstand mot forslaget om at delt bosted skal være lovens hovedregel etter et samlivsbrudd, finner ikke

departementet grunnlag for å gå videre med dette forslaget.

Departementets foretrukne forslag til lovendring vil videreføre gjeldende rett om at det ikke gis noen føring i loven for valg av bostedsløsning (alternativ 1). Foreldrene må selv avtale hvor barnet skal bo fast, uten at loven gir anvisning på én spesiell ordning. Dette er en regel som er vanlig i andre land som har mulighet for delt bosted. Departementet foreslår å endre ordlyden i barneloven § 36, slik at delt bosted kommer som første eksempel på bostedsordninger foreldrene kan velge. Dette kan i praksis gjøre foreldrene mer oppmerksomme på muligheten for å avtale delt bosted for barnet.

Et stort flertall av høringsinstansene har gitt sin tilslutning til dette forslaget. Imidlertid har flere av høringsinstansene også vært kritiske til alternativ 1. Noen advarer bl.a. mot å framheve delt bosted i lovteksten, fordi dette er en ordning som krever spesielle forutsetninger for å være til barnets beste. Andre peker på lovteksters normative virkning, og at en lovendring ikke bør framheve delt bosted som en uformell hovedregel, noe som kan hindre at barnets beste blir vurdert konkret fra barn til barn.

Departementet legger til grunn at delt bosted er en ordning som fungerer godt for mange barn, og som bidrar til at barna kan beholde et nært forhold til begge foreldrene selv om de ikke bor sammen. Når foreldrene selv inngår avtale om delt bosted etter å ha lyttet til barnets mening og lagt vekt på den, er det grunn til å tro at dette vil være en ordning som er til barnets beste. Hvert enkelt barn har individuelle behov i ulike aldre, og familiene må derfor kunne velge ulike løsninger basert på barnets beste. Forslaget til lovendring innebærer ingen realitetsendring. Hensynet til det konkrete barnets beste skal alltid være avgjørende for avtalene som inngås. Avtalene må også kunne reforhandles når barnas behov endres.

Det skal være opp til foreldrene å ta valg om forhold som berører familien, etter at de har lyttet til barna og lagt vekt på deres mening. Departementet legger vekt på at en lovtekst som er nøytral og ikke tar utgangspunkt i at barn skal bo fast hos bare én av foreldrene, vil legge til rette for gode avtalebaserte løsninger for foreldre som ikke bor sammen. Departementet foreslår at gjeldende rett om at foreldrene selv avtaler hvor barna skal bo fast videreføres, men likevel slik at delt bosted kommer som første eksempel på bostedsordninger som foreldrene kan velge. Loven har dermed ikke en spesiell ordning som utgangspunkt, men lar det være opp til foreldrene å avtale omsorgsordning.

1.8 Tiltak mot samværeshindring

1.8.1 Innledning

Reglene om tvangsfullbyrdelse i barneloven har som formål å sikre etterlevelse av avgjørelser om foreldreansvar, bosted og samvær.

1.8.2 Gjeldende rett

1.8.2.1 SAMVÆRSAVGJØRELSE KAN TVANGSFULLBYRDES VED TVANGSBOT

Etter dagens regelverk er tvangsmiddelet ved manglende etterlevelse av dom, rettsforlik eller avtale med tvangskraft om samvær å ilegge bostedsforelderen en tvangsbót, jf. barneloven § 65 andre ledd og tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 13.

Det skal imidlertid ikke fastsettes tvangsbót når oppfyllingen av samværsretten er umulig. Dette følger av barneloven § 65 andre ledd annet punktum, tvangsfullbyrdelsesloven § 13-14 tredje ledd, jf. § 13-8 fjerde ledd og rettspraksis. Som eksempler på tilfeller hvor det ikke skal fastsettes tvangsbót nevner loven tilfeller der det er risiko for at barnet blir utsatt for vold eller på annen måte behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen blir utsatt for skade eller fare. Hvis barnet er helt bestemt på at det ikke vil gjennomføre samværet, kan dette utgjøre en risiko for at det å tvinge gjennom en samværsordning kan gi skadevirkninger på barnet som gjør tvangsgjennomføring umulig.

Departementet legger fram forslag om å tydeliggjøre reglene om tvangsfullbyrdelse i barneloven slik at lovbestemmelsene bli mer forståelige og lettere tilgjengelige både for foreldre og profesjonelle aktører.

1.8.3 Tydeliggjøring av framgangsmåte og innholdsmessige vilkår

1.8.3.1 INNLEDNING

Det er et mål at en tydeliggjøring av de prosessuelle (framgangsmåten) og materielle (innholdsmessige) vilkårene for tvangsfullbyrdelse etter barneloven vil gjøre reglene mer tilgjengelige og forståelige for foreldrene og de profesjonelle aktørene. Dette kan også bidra til at de særlige hensynene som gjør seg gjeldende i disse sakene, synliggjøres og ivaretas på en god måte.

1.8.3.2 FORSLAGET I HØRINGSNOTATET

Barneloven § 65 gir ingen uttømmende regulering av hvordan partene skal gå fram ved en tvangsfullbyrdelse og hvilke regler som gjelder, og bestemmelsen viser til tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 13.

Departementet uttalte i høringsnotatet at det vil være lovteknisk uheldig å gjenta alle de relevante bestemmelsene i tvangsfullbyrdelsesloven i barneloven. Framgangsmåter, saksbehandling og frister bør

derfor fortsatt bare følge av tvangsfullbyrdelsesloven. Retten skal likevel ta hensyn til barnelovsakenes særskilte karakter ved tolkningen av reglene i tvangsfullbyrdelsesloven og at sakene ikke kan behandles som alminnelige tvangssaker.

Departementet foreslo i høringsnotatet å endre barneloven slik at de ulike delene av prosessen knyttet til barnesakene tydeliggjøres og på den måten blir mer tilgjengelig for brukerne og de profesjonelle aktørene. For å ivareta de særskilte hensynene som gjør seg gjeldende i disse sakene, foreslo departementet noen endringer i lovens ordlyd som vil tydeliggjøre at tvangsfullbyrdelse etter barneloven skiller seg fra tvangsfullbyrdelse etter reglene om tvangsfullbyrdelse for øvrig.

1.8.3.3 HØRINGSINSTANSENS SYN

Flertallet av høringsinstansene er positive til forslaget om å tydeliggjøre de prosessuelle og materielle vilkår for tvangsfullbyrdelsen. Høringsinstansene viser til at dagens regelverk er uklart, og at det vil være en fordel å gjøre reglene enklere og lettere tilgjengelige for foreldre og de profesjonelle aktørene.

1.8.3.4 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

For å ivareta de særskilte hensynene som gjør seg gjeldende i barnelovsakene, er det etter departementets syn en fordel å tydeliggjøre de prosessuelle og materielle vilkårene for tvangsfullbyrdelse i saker etter barneloven slik at det kommer klarere fram at prosessen ved tvangsfullbyrdelse etter barneloven skiller seg fra tvangsfullbyrdelse etter reglene om tvangsfullbyrdelse for øvrig. En klargjøring vil også kunne bidra til økt forståelse for hvordan foreldre skal gå fram for å sikre en avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær, tvangskraft. Høringsinstansene støtter dette. På denne bakgrunn foreslås det at barneloven § 65 endres slik at de ulike delene av en tvangsfullbyrdelsesprosess etter barneloven blir tydeligere, blant annet ved at det vises til hvilke regler som gjelder ved tvangsfullbyrdelsen, hvilke avgjørelser som er tvangskraftige og hvordan tvangsfullføringen gjennomføres. Bestemmelsen må imidlertid sammenholdes med reglene i tvangsfullbyrdelsesloven for å gi en fullstendig forståelse av hvilke regler som gjelder fordi framgangsmåter, saksbehandling, frister og hvordan partene skal gå fram ved en tvangsfullbyrdelse, av lovtekniske årsaker fortsatt bare skal følge av tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 13.

Arbeids- og velferdsdirektoratet uttaler at det bør komme direkte fram av barneloven § 65 at en begjæring om tvangsfullbyrdelse skal settes fram for tingretten i det distriktet hvor bostedsforelderen eller barnet har alminnelig verneting.

Departementet slutter seg til Arbeids- og velferdsdirektoratets synspunkt, og foreslår på den bakgrunn at dette inntas i barneloven § 65. Dette vil bidra til å gjøre det enklere for en samværsforelder å framsette begjæring for riktig instans. Dersom bostedsforelder og barnet bor på sperret adresse, vil barneloven § 15 andre ledd gjelde tilsvarende.

Departementet foreslår etter dette at barneloven § 65 endres slik at de ulike delene av prosessen ved tvangsfullbyrdelse etter barneloven blir tydeliggjort og derved gjøres mer tilgjengelig for brukerne og de profesjonelle aktørene. Det vises til lovutkastet til barneloven § 65.

1.8.4 Tydeliggjøring av unntaket for umulighet

1.8.4.1 INNLEDNING

Tvangsfullbyrdsloven § 13-8 andre og fjerde ledd fastslår at det ikke kan fastsettes eller kreves inn tvangsbot dersom saksøkte sannsynliggjør at oppfyllelse av kravet er umulig.

Unntaket for umulighet gjelder også for sakene etter barneloven, og retten må undersøke om det foreligger forhold i saken som gjør oppfyllelse umulig.

1.8.4.2 FORSLAGET I HØRINGSNOTATET

Departementet uttalte i høringsnotatet at det bør komme enda tydeligere fram av barneloven når det foreligger umulighet i barnesakene. Departementet foreslo derfor å klargjøre umulighetskriteriet i barneloven § 65 tredje ledd ytterligere. Målsettingen er å videreføre umulighetskriteriet på en pedagogisk og forståelig måte slik at hovedtrekkene i gjeldende rett blir bevart, samtidig som det legges til rette for at meningsinnholdet i umulighetskriteriet skal kunne endre seg i tråd med rettsutviklingen.

Retten har plikt til av eget tiltak å påse at saken er tilstrekkelig opplyst før avgjørelse treffes. Dette leder til at der retten selv gjennom samtaler med barnet eller på annen måte får kunnskap om forhold som kan gjøre oppfyllelse av en avgjørelse umulig, bør retten av eget tiltak ta dette opp med partene og foreta nærmere undersøkelser før avgjørelse tas.

Selv om barnet uttrykker motvilje mot samvær, kan retten beslutte tvangsgjennomføring dersom den finner det nødvendig av hensyn til barnets beste. Barnets beste vil bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Departementet foreslo i høringsnotatet å innta en bestemmelse i loven om at tvangsgjennomføring av foreldreansvar, bosted og samvær ikke skal skje mot barnets vilje der barnet har nådd en slik alder og modenhet at barnets vilje skal tas hensyn til, med mindre retten finner det nødvendig av hensyn til barnets beste. En slik bestemmelse vil kunne konkretisere og

klargjøre barnets rett til medvirkning også i saker om tvangsfullbyrdelse. Med en slik løsning vil samtidig rettstilstanden utviklet gjennom rettspraksis knyttet til umulighet ved motvilje hos barnet, komme til uttrykk.

Departementet foreslo videre at det ikke fastsettes noen bestemt aldersgrense for hvor store barna skal være før deres motvilje mot samvær skal tas hensyn til. Det gir retten en viss skjønnsmargin med hensyn til når et barn har nådd en slik alder og modenhet at barnets vilje skal ha avgjørende vekt ved vurderingen av umulighet. En slik bestemmelse vil konkretisere og klargjøre barnets rett til medvirkning også i saker om tvangsfullbyrdelse, og at det derved skal tas hensyn til yngre barns vilje i saker om tvangsfullbyrdelse.

1.8.4.3 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Bakgrunnen for forslaget om å tydeliggjøre umulighetskriteriet ytterligere i barneloven er at det i enda større grad enn i dag bør komme tydelig fram av loven når det foreligger umulighet. Dette kan slik departementet ser det gjøres ved å vise til kriteriet og enkelte typetilfeller der oppfyllelse vil være umulig. En slik bestemmelse er imidlertid ikke ment å være uttømmende, og meningsinnholdet vil derfor kunne endre seg i tråd med rettsutviklingen. Formålet med forslaget er følgelig å tydeliggjøre det som allerede følger av lov og rettspraksis uten at det gjøres vesentlige materielle endringer.

Justis- og beredskapsdepartementet, Bufdir og Advokatforeningen uttaler at den foreslåtte ordlyden i høringsnotatet ikke er heldig formulert når det gjelder barns rett til medvirkning. Departementet er enig i innspillet og vil derfor omformulere forslaget til lovutkast slik at barns rett til medvirkning framkommer klart og tydelig av lovens ordlyd.

Departementet opprettholder etter dette forslaget om å tydeliggjøre umulighetskriteriet ved tvangsfullbyrdelse i loven, og vil omformulere ordlyden sammenlignet med det som ble foreslått i høringsnotatet slik at barnets rett til medvirkning og til å uttale seg kommer klart fram av ordlyden. Det vises til lovutkastet til barneloven § 65 tredje og fjerde ledd.

1.8.5 Praktiske endringer av dom eller annen avgjørelse om samværsrett

1.8.5.1 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Formålet med en ny bestemmelse i barneloven § 65 femte ledd som gir domstolen adgang til å utfylle eller endre avgjørelser om praktiske forhold for gjennomføring av samværsretten når retten treffer avgjørelse om tvangsfullføring av samvær, er å gi

domstolen muligheten til på en enkel måte å løse praktiske spørsmål som oppstår rundt samværet. Dette vil kunne bidra til at samvær kan gjennomføres eller komme i stand igjen, og å løse opp i saker som er fastlåste på grunn av mindre praktiske forhold uten at hele saken må tas opp til ny behandling.

Etter Justis- og beredskapsdepartementets syn bør hensiktsmessigheten av den foreslåtte bestemmelsen i den nye barneloven § 65 femte ledd vurderes nærmere. Justis- og beredskapsdepartementet viser til at normalt vil en sak om tvangsfullbyrdelse være mindre opplyst for domstolene enn en sak om fastsettelse av samvær. En bør derfor være varsom med å åpne adgang i en sak om tvangsfullbyrdelse for å endre en rettskraftig dom om samværsrett, som er avsagt etter en fullstendig behandling ved allmennprosess.

Etter departementets oppfatning kan en adgang til å gjøre praktiske endringer i en avgjørelse særlig i forbindelse med meklings, fyller et praktisk formål. Departementet mener det i noen saker kan være behov for å gjøre mindre endringer eller legge til praktiske bestemmelser i forbindelse med tvangsgjennomføring av samvær. Departementet understreker at forslaget bare dreier seg om mindre praktiske spørsmål som oppstår rundt det konkrete fastsatte samværet som avgjørelsen gjelder. Endringsadgangen vil ikke omfatte en adgang til å foreta en ny vurdering av hovedproblemstillingene som er rettskraftig avgjort, for eksempel samværets omfang og/eller karakter.

Etter departementets vurdering taler gode grunner for at det bør innføres en adgang i norsk rett som gir domstolene mulighet til å utfylle eller endre avgjørelser om de praktiske forholdene for gjennomføring av samværsretten. Dette vil innebære at domstolene på en enkel og rask måte kan gjøre praktiske endringer av mindre karakter i en rettskraftig dom eller annen avgjørelse om samværsrett når den treffer avgjørelse om tvangsgjennomføring av samvær, eller for å bidra til frivillig oppfyllelse i forbindelse med meklings. Samværet vil følgelig kunne gjenopptas relativt raskt. Etter departementets vurdering vil en slik adgang kunne være konfliktdempende og også prosessbesparende, og dermed samfunnsøkonomisk lønnsom.

Departementet understreker at en adgang som skissert ikke skal omfatte endringer av betydning i samværsavgjørelsen. Det vil for eksempel ikke være adgang til å beslutte at det fastsatte samværet skal skje med tilsyn, eller at et overnattingssamvær omgjøres til et dagsamvær. Det motsatte ville innebære en innskrenkning av samværsretten, og i slike tilfeller kan det ev. reises ny sak, jf. barneloven § 64.

Departementet foreslår etter dette en ny bestemmelse i barneloven § 65 femte ledd som gir retten ad-

gang til å endre rettskraftige avgjørelser der rent praktiske forhold knyttet til utøvelsen og gjennomføringen av samværsretten tilsier det. Det vises til lovutkastet § 65 femte ledd.

1.8.6 Statens innkrevingsentral (SI) får ansvar for å kreve inn tvangsbøter

1.8.6.1 INNLEDNING

En fastsatt tvangsbøte inndrives etter reglene om inndrivelse av pengekrav i tvangsfullbyrdelsesloven etter begjæring av saksøkeren, og den inndrives ikke for mer enn åtte uker om gangen. Hovedregelen etter tvangsfullbyrdelsesloven er at bøten tilfaller statskassen, og skal betales til namsmannen.

1.8.6.2 FORSLAGET I HØRINGSNOTATET

Departementet foreslo i høringsnotatet at skattemetaten ved Statens innkrevingsentral (SI) overtar ansvaret for innkreving av tvangsbøter etter barneloven. Departementet foreslo videre at åtteukersfristen i tvangsfullbyrdelsesloven skal gjelde tilsvarende for saker etter barneloven, dvs. at bøten ikke inndrives for mer enn åtte uker om gangen.

1.8.6.3 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

En effektiv innkreving av tvangsbøter etter barneloven er viktig for å forebygge samværshindring. Det er videre sentralt at innkrevingen skjer på en trygg måte som ivaretar rettssikkerheten til den enkelte, og muligheten til kontradiksjon. Innkrevingen av tvangsbøtene bør være så ensartet og forutsigbar som mulig.

De fleste namsmannsdistrikter har få eller ingen saker om tvangsbøte etter barneloven i løpet av et år. Med det lave antallet tvangssaker etter barneloven, kan det derfor være vanskelig for hvert enkelt namsdistrikt å opparbeide seg tilstrekkelig kompetanse og erfaring med denne sakstypen. For å sikre en ensartet håndtering, kan det etter departementets vurdering derfor være hensiktsmessig med en sentralisering av innfordringssakene. Dette kan gjøres ved å overføre ansvaret for innkrevingen av tvangsbøter etter barneloven fra namsmyndighetene til SI.

Arbeids- og velferdsdirektoratet og Namsfogden i Oslo har innvendinger mot at innkrevingen av tvangsbøter etter barneloven skal legges til SI.

Departementet har etter en helhetsvurdering kommet til at SI er å foretrekke som innkrever av tvangsbøter etter barneloven. SI har bred erfaring med innkreving av ulike krav som tvangsbøter, saksomkostninger ilagt i domstolene, erstatningskrav mv. SI er en del av det erfarne innkrevingsmiljøet i Norge, med høy kompetanse på området, noe som er

viktig idet sakene det her er tale om erfaringsmessig kan være kompliserte og konfliktfylte.

Forslaget om å flytte ansvaret for å kreve inn tvangsbøter etter barneloven fra namsmannen til SI, innebærer at bare selve innkrevningen av tvangsbøten flyttes til SI. Etter forslaget vil det som i dag være tingretten som fastsetter en tvangsbøte som løper hver gang samværsretten ikke gjennomføres.

Departementet foreslår at ansvaret for innkrevningen av tvangsbøter etter barneloven overføres til SI.

For å harmonisere regelsettene foreslår departementet videre at åtteukersfristen i tvangfullbyrdelsesloven skal gjelde tilsvarende for saker etter barneloven. Etter tvangfullbyrdelsesloven § 13-8 tredje ledd andre punktum inndrives mulkten etter lovens regler om inndrivning av pengekrav. Mulkten kan ikke inndrives for mer enn åtte uker av gangen, jf. tredje punktum. Bøten skal være et effektivt virkemiddel, og det er ikke noe poeng at saksøkte skal bli økonomisk rammet utover det som er nødvendig for å oppnå formålet. Siktemålet med mulkten er ikke å straffe eller skade saksøkte, men å fremme oppfyllelsen av det fastsatte samværet. Dersom dette skal oppnås, må saksøkte gradvis merke ubehaget ved inndrivelsen og derigjennom motiveres til oppfyllelse.

Etter åtte uker løper ingen ytterligere mulkt før mulkten for de første åtte ukene er betalt eller tatt utlegg for, se tvangfullbyrdelsesloven § 13-8 tredje ledd fjerde punktum. På den måten blir det normalt et opphold i den perioden hvor mulkten løper.

Ilagt mulkt vil være tvangsgrunnlag. Selv om samværsforelderen kan avstå fra å søke tvangsmulkten inndrevet, så kan han/hun ikke frafalle mulkten. Bøten skal fortsatt tilfalle statskassen, og en ev. frafallelse av mulkten ville i tilfelle innebære en disposisjon over et krav som tilkommer staten.

Oppsummert foreslår departementet etter dette at ansvaret for innkrevningen av tvangsbøter etter barneloven overføres til SI, og at åtteukersfristen i tvangfullbyrdelsesloven skal gjelde tilsvarende for saker etter barneloven. Det vises til lovutkastet til barneloven § 65 sjette ledd.

1.8.7 Tilrettelegging for frivillige løsninger i saker om samværshindringer

1.8.7.1 FORSLAGET I HØRINGSNOTATET

En ordning med samtaler, mekling eller andre liknende tiltak i saker om tvangfullbyrdelse vil kunne bidra til å dempe konflikten og hjelpe foreldrene til å finne gode og varige løsninger for barnet uten bruk av tvangsmidler. Et møte med en sakkyndig, godkjent mekler eller ansatt i familieverntjenesten kan gi partene en nøytral arena der de kan snakke sammen, oppklare eventuelle misforståelser og legge grunnlaget for bedre foreldresamarbeid med utgangspunkt i den avgjørelsen som foreligger. Depar-

tementet foreslo derfor i høringsnotatet å tilrettelegge for frivillige løsninger og oppfyllelse av samværsavgjørelsen i saker om samværshindringer, og at domstolen skal gis adgang til å oppnevne en sakkyndig, godkjent mekler eller ansatt i familieverntjenesten.

1.8.7.2 HØRINGSINSTANSENS SYN

Høringsinstansene gir samlet sett bred støtte til forslaget om å innføre en ordning med samtaler og mekling i forbindelse med saker om tvangfullbyrdelse.

1.8.7.3 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Noen utgangspunkter

En begjæring om tvangfullbyrdelse vil ofte komme sent i prosessen, men det vil også på dette stadiet være et mål at partene finner en frivillig løsning og at samværsavgjørelsen oppfylles frivillig, der det er mulig. Av den grunn kan det være hensiktsmessig å gi partene en mulighet til å finne en løsning også på stadiet for tvangsgjennomføring. Dette kan gjøres ved å innføre en hjemmel for domstolene til å oppnevne en person som skal hjelpe partene med å komme fram til en frivillig oppfyllelse av samværet, for eksempel gjennom samtaler eller mekling.

1.8.7.4 OPPSUMMERING

Departementet foreslår at det innføres en ordning som tilrettelegger for frivillige løsninger og oppfyllelse av fastsatt samvær mellom partene også i saker om samværshindringer og tvangfullbyrdelse, ved at domstolen gis adgang til å oppnevne en sakkyndig, godkjent mekler eller annen ansatt i familieverntjenesten. Formålet er å hjelpe partene til å komme fram til frivillige løsninger gjennom samtaler eller mekling. Ordningen inntas i ny bestemmelse i barneloven § 65 a. Det foreslås videre en presisering i den nye barneloven § 65 a siste ledd som gir barneloven § 61 første ledd nr. 3 tilsvarende anvendelse i saker om tvangfullbyrdelse. Det vises til lovutkastet til ny barneloven § 65 a.

1.8.8 Tilbakehold eller trekk i barnebidrag

1.8.8.1 INNLEDNING

Departementet reiste i høringsnotatet spørsmålet om en eventuell ny ordning med tilbakehold eller trekk i barnebidrag kunne være egnet som et nytt sanksjonsmiddel mot samværshindring, og ba om høringsinstansenes syn på dette.

1.8.8.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Hovedbudskapet fra høringsinstansene er at en ordning med tilbakehold eller trekk i barnebidrag ved hindring av samvær reiser vanskelige prinsipielle og organisatoriske spørsmål som gjør at det ikke bør gås videre med å utrede en slik ordning.

Høringsinstansene peker på at det er barnet som har rett på barnebidragene. En ordning med tilbakehold eller trekk i barnebidrag vil være vanskelig fordi barnebidraget rettslig sett tilkommer barnet og skal dekke barnets behov for forsørgelse. Det å innføre en ordning der det gis adgang til å holde tilbake eller trekke i barnets midler på grunn av uønsket adferd fra bostedsforelder, vil kunne gå utover barnets behov for forsørgelse, og prinsipielt være en straff og sanksjon overfor barnet selv. Høringsinstansene framhever videre at barnet er en tredjepart og ikke del av uenigheten mellom foreldrene. Det vises også til at en ordning med tilbakehold eller trekk i barnebidrag kan virke konflikteskalende. Arbeids- og velferdsdirektoratet framhever videre at en slik ordning avviker betydelig fra etatens kjerneoppgaver, og anbefaler ikke å gå videre med forslaget.

Tilbakemeldingene fra høringsinstansene gir ikke grunnlag for å gå videre med å utrede spørsmålet om en eventuell ny ordning med tilbakehold eller trekk i barnebidrag som sanksjonsmiddel mot samværshindring. Departementet vil av den grunn ikke utrede saken videre.

1.9 Ikrafttredelse og overgangsregler

Det vises her til proposisjonen kapittel 9

1.10 Økonomiske og administrative konsekvenser

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser, vises det til proposisjonen kapittel 10

2. Komiteens merknader

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Hege Haukeland Liadal, Sonja Mandt, Arild Grande og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, lederen Svein Harberg, Kårstein Eidem Løvaas og Mette Tønder, fra Fremskrittspartiet, Anders Anundsen og Ib Thomsen, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til Prop. 161 L (2015–2016) om endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap.). Komiteen viser til at hensynet til barnets beste alltid skal være avgjørende når det tas valg på vegne av barnet, og vil presisere at foreldrenes ansvar for å

velge løsninger til beste for barnet fortsatt skal gjelde også etter endringen av loven. Komiteen mener at begge foreldre kan være viktige omsorgspersoner i et barns liv, uavhengig av om de bor sammen eller ikke, og at det må legges godt til rette for likeverdig foreldreskap. Komiteen er opptatt av barns rett til å være sammen med begge foreldre og mener at denne retten i de fleste tilfeller sammenfaller med både barnets beste og likestillingshensyn. Det er viktig at hensynet til å beskytte barn mot vold og overgrep er overordnet alle andre hensyn, og at barn som ikke ønsker samvær, ikke må tvinges, men lyttes til for å finne årsaken. Komiteen mener at barns synspunkter og opplevelser om samværet må lyttes til og legges til grunn dersom det oppstår konflikter.

Komiteen er opptatt av at det tas hensyn til barnets beste også etter samlivsbrudd og ved felles foreldreansvar fra barnets fødsel. Barnets beste står ikke i motsetning til at mor og far likestilles i større grad som omsorgspersoner, og komiteen mener at retten til et nært forhold til begge foreldre er et viktig prinsipp, og at begge foreldre i utgangspunktet er likeverdige som omsorgspersoner. Komiteen vil påpeke at de fleste foreldre ønsker det beste for sine barn, og viser til at lovverket skal ta utgangspunkt i normalsituasjonen, nemlig at foreldre blir enige og samarbeider godt også etter samlivsbrudd. Komiteen vil presisere at avtalefriheten fortsatt skal gjelde, og viser til at høykonfliktsakene som tidligere må løses gjennom mekling eller i domstolen.

2.2 Foreldreansvar der mor ikke er gift eller bor sammen med barnets far mv.

Komiteen viser til at foreldreansvar er en plikt til omsorg og en rett til bestemmelse på barns vegne i personlig forhold, jf. barneloven § 30 første ledd. Komiteen viser til at foreldre med felles foreldreansvar må være enige om disse beslutninger, og at foreldre som er gift eller bor sammen når barnet er født, automatisk har felles foreldreansvar.

Komiteen viser videre til at i tilfellene der foreldrene ikke bor sammen når barnet blir født, er det i dag mor som får foreldreansvar alene, og det må meldes inn til folkeregisteret dersom foreldrene ønsker at far også skal ha foreldreansvar. Dersom far ønsker foreldreansvar, men nektes det av mor, må han gå til sak. Den foreslåtte lovendringen medfører at det skal gis felles foreldreansvar fra dag én, også til foreldre som ikke bor sammen. Komiteen påpeker at mor kan melde fra om hun av ulike grunner ønsker å ha forelderansvaret alene, og i disse tilfellene må far gå til sak om han likevel vil ha foreldreansvar.

Komiteen viser til at det er uenighet blant høringsinstansene, og at flere av disse ønsker å videreføre dagens ordning.

Aleneforeldreforeningen og Barneombudet er bekymret for at delt foreldreansvar skal medføre at barn ikke får nødvendig helsehjelp eller pass dersom kontakten mellom foreldrene ikke er god. Komiteen mener det bør følges nøye med på om dette blir et problem framover.

Komiteen støtter likevel endringen med bakgrunn i at det legges til rette for at barnet får kontakt med begge foreldre, og at dette vanligvis vil være til barnets beste.

Komiteen merker seg at fristen for å melde fra dersom man ikke ønsker felles foreldreansvar, settes til 1 år etter at farskap er etablert, og dette gjelder for begge parter, slik at også fedre som ikke ønsker kontakt med barnet, kan si fra seg foreldreansvaret. Komiteen viser til den uenigheten det er blant høringsinstansene om fars rett til å frasi seg foreldreansvaret, der både Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) og Foreningen 2 Foreldre (F2F) mener at dette ikke skal være mulig å gjøre. Komiteen mener at det likevel bør være slik, da barnet trolig vil være lite tjent med at en far som ikke ønsker foreldreansvar, likevel skal være med på avgjørelser om barnet. Komiteen viser til at der foreldrene ikke er enige om foreldreansvaret, må dette fremdeles løses av domstolene, men at lovendringen ikke innebærer endring i foreldrenes adgang til å gjøre avtaler seg imellom når det gjelder felles barn.

Det kan være særlige tilfelle der barnets beste tilsier at det ikke skal være felles foreldreansvar, men komiteen er enig i at det er vanskelig å lage en unntaksbestemmelse som fanger opp alle disse tilfellene. Det kan være mange årsaker til at felles foreldreansvar ikke er til barnets beste, og det må derfor være muligheter for å sikre dette. Det er også viktig at mødre som bor på sperret adresse, skal kunne motsette seg felles foreldreansvar av hensyn til sikkerheten, og komiteen mener det må utarbeides rutiner som kan ivareta dette på en god måte.

Komiteen mener det er viktig at det gis god informasjon tidlig om hva felles foreldreansvar innebærer, og hva slags rettigheter man har som forelder. Både Nav, jordmor og fastlege er aktører som kan gi denne informasjonen. Komiteen mener at informasjonsopplegget for vordende og nybakte foreldre bør gjennomgå for å sikre at begge kjenner egne rettigheter og plikter, og at mor får minst mulig belastning rett etter en fødsel.

Komiteen mener det er særlig viktig at mor blir informert på et tidlig tidspunkt i graviditeten om hvilke muligheter, konsekvenser og rettigheter hun har når det gjelder felles foreldreansvar, og om at hun kan melde fra dersom hun ønsker foreldreansvaret alene.

Komiteen foreslår følgende:

«Stortinget ber regjeringen etablere rutiner som sikrer at vordende foreldre som ikke bor sammen når de får barn, får god informasjon om hvilke rettigheter og plikter de har som foreldre, inkludert informasjon om mulighetene for å melde fra dersom man ikke ønsker felles foreldreansvar.»

Komiteen mener at det i tillegg til å gis informasjon om foreldreansvar og rettigheter, bør informeres om barns tilknytningsbehov og foreslår derfor følgende:

«Stortinget ber regjeringen etablere rutiner som sikrer at både mor og far får informasjon om barns tilknytningsbehov (spesielt de tre første leveårene), og om hvordan de best mulig kan tilrettelegge for og møte barnas behov når foreldrene ikke bor sammen.»

Komiteen merker seg at lovendringen skal evalueres når den har virket en tid, og bifaller dette.

Komiteen merker seg endringen i § 47, som gir foreldre med felles foreldreansvar lik rett til å få opplysninger om barnet, og bifaller at dette tydeliggjøres. Dette er, slik komiteen ser det, nødvendig for at begge foreldre kan ta fullt del i barnets hverdag og ha samme informasjon om hva som skjer. Komiteen er enig i Barneombudets hørings svar om at dette kan bidra til å dempe diskusjonen om hvem som har rett til opplysninger og rett til å ta avgjørelser for barnet.

Komiteen mener at begge foreldres deltakelse bør forventes og tydeliggjøres ved at både mor og far innkalles til kontroll på helsestasjonen, og at rutine for kontakt mellom barnehage/skole og foreldre også inkluderer begge foreldrene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til at dagens lovverk ikke hindrer at mor oppgir far som ukjent. Flertallet registrerer at bl.a. Barneombudet og Fellesorganisasjonen (FO) mener at felles foreldreansvar fra fødsel vil medføre at flere kan komme til å oppgi far som ukjent, og at dagens regelverk best ivaretar barnets beste. Flertallet viser til at det ikke finnes statistikk for hvor mange som i dag oppgir far som ukjent, og til at problemstillingen som reises av Barneombudet og FO, avvises som søkt av blant andre Likestillingsombudet, da det å oppgi far allerede i dag innebærer at han får samværsrett med barnet. Følgelig er det naturlig å anta at mødre som ikke vil ha noe kontakt med far, heller ikke i dag vil oppgi ham som far.

Flertallet mener at felles foreldreansvar vil bidra til at flere fedre engasjerer seg mer i barnets liv og støtter derfor regjeringens forslag, men mener li-

kevel at utviklingen etter en eventuell lovendring bør følges nøye.

Komiteen foreslår følgende:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes statistikk over omfanget av fødsler der far oppgis som ukjent, og utviklingen av dette etter lovendringen.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til at lovendringen også tar høyde for at far kan frasi seg foreldreansvar. Flertallet viser til at det kan være ulike årsaker til at dette gjøres, og mener det er riktig å åpne for denne muligheten, da det sjelden vil være til barnets beste at en far som ikke ønsker foreldreansvar, likevel skal måtte være med på avgjørelser på vegne av barnet. Det må, slik flertallet ser det, likevel ikke bli sosialt akseptert å ikke ta ansvar for egne barn. Flertallet viser til høringsinnspill fra Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) og Foreldreforeningen 2 Foreldre (F2F), som er uenige i at far skal kunne frasi seg foreldreansvaret. Flertallet mener utviklingen på dette punktet må følges nøye.

Flertallet viser til at felles foreldreansvar også kan innebære at far vil overta foreldreansvar alene dersom mor dør. Det er derfor viktig at det er kontakt mellom mor og far i oppveksten, slik at barnet har et nært forhold til far om dette skulle skje.

Det er også viktig, slik komiteen ser det, å ivareta mors rettigheter og behov for beskyttelse der vold, overgrep eller trusler tilsier at det ikke skal være felles foreldreskap. Dette gjelder særlig der mor bor på sperret adresse eller av annen grunn må vernes mot far.

Komiteen mener det er viktig at det etter en tid vurderes om lovendringen har fått uheldige konsekvenser som ikke var tilsiktet, og foreslår følgende:

«Stortinget ber regjeringen evaluere felles foreldreansvar fra fødsel, etter at loven har virket i tre år.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at flere rettsinstanser mener regjeringens forslag om at lovens utgangspunkt skal være felles foreldreansvar for alle, også for foreldre som ikke bor sammen når barnet blir født, vil virke konfliktskapende og føre til flere foreldretvister. Statistisk sentralbyrå (SSB) mener det er grunn til å anta at en endring som gir flere foreldre som aldri har bodd sammen, felles foreldreansvar, vil føre til flere meklinger og saker for retten. Dette medlem viser videre til at Barneombudet peker på forskning som vi-

ser at foreldre som aldri har bodd sammen, oftere har mer konflikt enn andre foreldre, og at høyt konfliktnivå er den enkeltfaktoren som forskning peker ut som den største risikoen for barns utvikling. Barneombudet advarer også mot lovendring på grunn av frykt for at mødre utsatt for vold og krenkelser ikke vil tørre å handle for å forhindre at far får felles foreldreansvar. Dette medlem viser videre til at Barneombudet og Redd Barna påpeker at dette handler om ansvar og ikke samvær, og at det ikke kan trekkes konklusjoner om at en slik lovendring om foreldreansvar vil gi mer samlet kontakt med begge foreldrene. De advarer også mot endring av barneloven fordi det ikke foreligger tilstrekkelig kunnskap om konsekvensene av lovendring for de barna som omfattes. Flere av høringsinstansene mener mødre vil kunne unngå å oppgi farsskap med en slik lovendring, og at endringen dermed vil kunne føre til at barn fratras kjennskap til far. Dette medlem mener dette er vektige argumenter og vil på denne bakgrunn ikke votere for regjeringens forslag til endring i § 35 i barneloven.

2.3 Flytting innenlands

Det er den foreldereren som bor fast sammen med barnet, som alene kan ta avgjørelser som gjelder vesentlige sider ved omsorgen, som barnehage, bosted og dagliglivets avgjørelser. Komiteen viser til at både bostedsforeldre og samværsforeldre i 2010 fikk plikt til å varsle den andre foreldereren om flytting seks uker før flyttingen finner sted. Komiteen viser til at det er egne regler for flytting utenlands. Lovendringen innebærer at varslingsfristen utvides til tre måneder. Komiteen støtter utvidelsen og viser til høringsinstansenes brede støtte til å videreføre, men forsterke gjeldende rett. Komiteen viser til at flytting med barn innebærer bytte av skole, bolig og eventuell arbeidsplass, noe som vanligvis både må planlegges og tar tid, og at tre måneder derfor ikke er for lang varslingsstid. Den utvidede perioden legger også bedre til rette for at det blir tid til meklung og en eventuell domstolsbehandling.

Komiteen viser til at det er ulike grunner til at man velger å flytte, og at dette er en rettighet som vanskelig kan reguleres i lov. Det er derfor nødvendig med gode rammer når en forelder i en reorganisert familie ønsker å flytte, slik at alle hensyn ivaretas best mulig. Det er viktig at partene har god tid til å forberede barnet på endringene, og at det gjennomføres utvidet meklung dersom foreldrene er uenige.

Komiteen viser til at reglene om flytteplikt ved arbeidsledighet i folketrykkløven kan være vanskelig å forene med lang varslingsplikt og samtykke ved flytting, men komiteen vil presisere at etter barnekonvensjonen og barneloven skal alltid hensynet til barnet være avgjørende for hvem av foreldrene

barnet skal bo fast med. Det er derfor, slik komiteen ser det, viktig med gode rutiner og samarbeid fra Nav i slike situasjoner. Komiteen er kjent med at ikke alle samværsforeldre kan eller har mulighet til å påta seg hovedansvaret for barnet, og mener det er viktig at vilkårene for å få dagpenger ikke skal være bestemmende for hvor barnet skal bo fast, men at hensynet til barnets beste skal være avgjørende. Komiteen forventer at dette hensynet ivaretas.

Mekling

Komiteen merker seg at dagens ordning skal forsterkes ved å innføre meklingsplikt der det er uenighet om flytting. Dette støttes også av flere høringsinstanser. Det er familievern som skal sikre familiene faglig bistand ved behov, og slik komiteen ser det, er det viktig at konflikter om flytting løses på lavest mulig nivå. Komiteen er enig i at det er mest rimelig at det er bostedsforelderen som må begjære mekling, ettersom det er denne som ønsker flyttingen, og merker seg at dersom det ikke oppnås enighet om flyttingen etter mekling, er det bostedsforelderen som har myndighet til å flytte innenfor landets grenser. Domstolens vurderingstema i etterkant vil være om hvor barnet skal bo fast, eller om det skal lages ny samværsordning etter en totalvurdering av hva som er best for barnet, jf. barneloven § 64 annet ledd andre punktum.

Komiteen er kjent med at det finnes ulik praksis når det gjelder den informasjonen en får i mekling og rådgivning etter samlivsbrudd. Komiteen mener det ikke bør være slik at informasjonen man får, avhenger av valget av mekler/rådgiver, og mener praksisen bør samordnes.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide retningslinjer som sikrer likere innholdsmessig praksis for mekling og rådgivning etter samlivsbrudd der barn er involvert.»

2.4 Delt bosted

Komiteen mener at barn skal ha rett til omsorg fra begge foreldre etter et samlivsbrudd, og at det er viktig å legge til rette for at det skjer. Komiteen viser til at begge foreldrene må oppfattes som likeverdige omsorgspersoner, noe som vil kunne dempe konflikter og sørge for god kontakt mellom barn og foreldre.

Komiteen viser til at barneloven i dag er nøytral, og at det er opp til foreldrene selv å avtale hvor barna skal bo fast og omfanget av samvær. Komiteen viser til at delt bosted betyr at alle større beslutninger om barnet skal tas i fellesskap, også når

det gjelder flytting innenlands, og at tiden barnet bor hos de to foreldrene, kan være likedelt eller skjevdelt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at lovendringsforslaget som nå foreligger, kun er en normativ endring.

Forslaget er, slik disse medlemmer ser det, langt fra Fremskrittspartiets tidligere ønske om lov-pålagt delt bosted.

Komiteen mener at avtalefriheten er viktig og konfliktdempende i seg selv, og at de fleste foreldre vil finne gode løsninger for barna etter et samlivsbrudd. Det er gjort en del forskning på hvordan barn med ulike bostedsordninger har det, og i proposisjonen vises det blant annet til store utenlandske studier. Flere høringsinstanser har likevel etterlyst mer kunnskap om hvordan ulike former for bostedsordninger påvirker barn etter reorganisering av familien, og komiteen støtter ønsket om mer norsk forskning.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for mer forskning på hvordan barn påvirkes av ulike former for bostedsordninger etter en reorganisering av familien.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Fremskrittspartiets primære standpunkt at delt bosted skal være lovens utgangspunkt. Dette for å sikre at barna skal få tilbringe like mye tid med hver av sine foreldre, og at foreldrene skal stille likt når det kommer til avgjørelser som angår barna. Barn har rett til begge sine foreldre, og foreldrene bør derfor ved samlivsbrudd likestilles i sine plikter og rettigheter.

Disse medlemmer ser på bakgrunn av dagens parlamentariske situasjon at det ikke er politisk flertall for at delt bosted skal være lovens utgangspunkt. Disse medlemmer påpeker likevel at lovforslaget regjeringen har lagt frem, i sin helhet sikrer større grad av likestilling mellom far og mor som omsorgspersoner.

Komiteen viser til flere høringsinnspill om at det er ulik praksis i barnefordelingssaker, og at far ofte kommer dårlig ut. Dette vet vi lite om omfanget av. Komiteen er videre av den oppfatning at det bør være en målsetting at færrest mulig barnefordelingssaker havner i rettsapparatet. Avtaler som er inngått gjennom mekling, vil vanligvis være mer robuste og ivareta det fremtidige samarbeidet mellom foreldrene – og dermed også hensynet til barnet – på en bedre måte. Komiteen viser til at domstolen har anledning til å sende en sak tilbake til mekling der-

som denne muligheten ikke oppfattes som tilstrekkelig utprøvd, men at dette virkemiddelet sjelden benyttes.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen initiere en gjennomgang av dommer avsagt i barnefordelingssaker, for å finne svar på i hvilken grad fedre ikke når frem i rettssystemet og om det er grunn til å senke terskelen for å sende foreldre tilbake til mekling.»

Komiteen viser til Statistisk sentralbyrå (SSB) sin rapport «Hvilke fedre har lite eller ingen kontakt med barna når foreldrene bor hver for seg», som viser at selv med et høyt konfliktnivå mellom foreldrene, har samværsforeldrene omfattende samvær med barnet. To av fem som oppgir et høyt konfliktnivå, har samvær minst 10 dager i måneden. Det er likevel slik at samværs sabotasje er et problem, og komiteen er enig i at prosessen når det gjelder tvangsfullbyrdelse og umulighetskriteriet, tydeliggjøres bedre i § 65.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener det likevel er viktig å utrede alternative tvisteløsningsordninger, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede alternative tvisteløsningsordninger ved samlivsbrudd der barn er involvert, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteen viser til at det er oppnevnt et særdomstolsutvalg som skal vurdere om barne- og familiesaker bør behandles av samme avgjørelsesorgan. Etter mandatet skal de bl.a. vurdere å flytte foreldretvistene fra tingrettene til fylkesnemndene, og forbedre/styrke eksisterende systemer, herunder vurdere spesialisering i tingrettene. Utvalget skal foreta en helhetlig vurdering av hvordan de aktuelle sakene etter barneloven og barnevernloven skal behandles og avgjøres slik at saken belyses grundig og hensynet til barnefaglige avgjørelser til barnets beste blir ivare tatt. De skal også se på familievernkontorenes rolle. Utvalget skal vurdere tiltak som kan medvirke til at flere konflikter mellom foreldre løses ved familievernkontorene, uten å bringes inn for domstolene. Komiteen viser til at utvalget skal levere sin innstilling våren 2017.

Barns rett til å medvirke

Komiteen vil påpeke at det er viktig at barn får påvirke i saker som gjelder dem selv, og at det legges godt til rette for det. Foreldre må derfor involvere barna etter samlivsbrudd, for barn skal etter Barne-

konvensjonens artikkel 12 og Grunnloven § 104 «ha rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling».

Delt bosted forutsetter

Komiteen viser til at delt bosted betyr at barnet tilbringer betydelig tid hos hver av foreldrene, og at barnet bor fast hos begge. Komiteen er enig i at det i loven ikke skal fastsettes hvor mye tid som må tilbringes hos hver av foreldrene i en slik ordning. Det er, slik komiteen ser det, flere ulike måter å løse dette på ved avtale, og komiteen påpeker at dette fortsatt skal være mulig.

Delt bosted først i loven

Komiteen viser til at lovendringen er en normativ endring, som ivaretar avtalefriheten, og som ikke gir føringer for hvilken bostedsløsning som bør velges. Komiteen viser til at det i høringssvarene ble gitt sterk støtte til at lovteksten fortsatt ikke skal gi føringer om valg av bosted, men at flertallet heller ønsket en presisering i loven. Komiteen viser til at de fleste høringsinstansene er svært skeptiske til at delt bosted skal være hovedregelen, og deler dette synspunktet. Delt bosted er slik komiteen ser det, en ordning som fungerer godt for mange barn, og ordningen velges også av stadig flere reorganiserte familier. Komiteen er likevel opptatt av at ikke alle kan få en slik ordning til å fungere til det beste for barnet, og at det derfor må være rom for at det inngås ulike avtaler, som også kan reforhandles etter som barnets behov endres.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at flere av høringsinstansene er kritiske til regjeringens forslag til endring i § 36 første ledd, der delt bosted fremheves i loven som et av alternativene som foreldrene kan velge, og delt bosted kommer som første eksempel, blant annet fordi en slik endring kan virke normdannende, og fordi delt bosted er en ordning som krever spesielle forutsetninger for å være til barnets beste.

Dette medlem viser til at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) støtter regjeringens forslag i alternativ 1 i høringen, men at de er kritiske til forslaget om at delt bosted skal komme først i loven. Bufdir uttaler i høringen at:

«Utgangspunktet i barneloven er at alle avgjørelser om barn skal bygge på barnets beste. De foreslåtte endringene vil kunne bli oppfattet som et signal om at delt bosted generelt er best for barn, og dermed føre til at foreldre oppfatter at en løsning er foretrukket framfor en annen. Det er viktig å understreke at barnets beste skal vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle og vil variere fra barn til barn.»

Dette medlem viser til at Barneombudet advarer mot regjeringens forslag. I høringen uttrykker Barneombudet at:

«Forhandlingene mellom foreldrene foregår ikke i et vakuum, men påvirkes blant annet av lovgivningen. Når målet er at barnets beste skal stå i sentrum, er det viktig at regelverket i størst mulig grad bidrar til at foreldrene fokuserer på det viktigste – nemlig hva som vil være den beste løsningen for deres barn. Dagens barnelov er nøytral. Den sier at foreldrene skal avtale hvor barnet skal bo. Den trekker ikke frem én løsning som den beste, og gir foreldrene ansvaret for å finne den løsningen som passer best for akkurat deres barn og deres familie. En endring i lovteksten kan signalisere at delt bosted er den foretrukne løsningen, og på den måten svekke barns rett til gode, individuelle vurderinger om hva som er best for akkurat dem. Barneombudet anbefaler derfor at loven ikke endres.»

Dette medlem viser videre til Forskergruppe for barnerett, Det juridiske fakultet, UiT Norges arktiske universitet, som i høringen uttaler:

«Det vesentlige er å understreke at foreldrene som utgangspunkt avtaler seg imellom hvor barnet skal bo. Det vil fremheve foreldrenes ansvar for å finne frem til en løsning som er til det individuelle barnets beste. Etter vår mening er ikke det kunnskapsmessige belegget godt nok til å konkludere med at delt bosted bør fremheves i loven som det alternativet som nevnes først.»

Dette medlem viser til at Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF) er av den oppfatning at en likedeling som utgangspunkt kan virke konfliktdempende i noen tilfeller. De skriver i høringen:

«Imidlertid er det mer sannsynlig at det vil virke konfliktøkende i mange andre, spesielt ved alternativ 2, men også ved alternativ 1 hvis likedeling oppfattes som normen. Delt bosted vil kreve mye samarbeid og enighet, og kan skape konflikter i tillegg til konflikter som ofte oppstår rundt selve bruddet. SKFs ansatte erfarer en type ytre press fra foreldre, hvor man opplever at man blir sett på som ikke fullgod forelder dersom man ikke har minst 50 % samvær. Dette gjelder både menn og kvinner. Det kan da være vanskelig å lage en annen samværsordning, som kanskje var bedre for barnet i en viss fase.»

Dette medlem vil på bakgrunn av disse argumentene ikke votere for regjeringens forslag til endring i § 36 første ledd. Dette medlem mener dagens lov er et bedre alternativ.

2.5 Tiltak mot samværshindring

Komiteen er enig i at det er viktig å tydeliggjøre både de prosessuelle og de materielle vilkår for en eventuell tvangsfullbyrdelse ved samværsabotasje.

Komiteen viser til at det er viktig å forsøke å løse konflikter uten at det tas i bruk tvangsmidler. Fa-

milievernkontor, godkjente meklere eller sakkyndige kan være viktige aktører i å løse konflikter tidlig. Det er derfor, slik komiteen ser det, riktig å tilrettelegge for frivillige løsninger i saker som dreier seg om samværshindringer, og at domstolene skal gis adgang til å oppnevne en sakkyndig.

Komiteen viser til at barn påvirkes av konflikter og uro i samværsituasjonen, og derfor er det ekstra viktig at barn lyttes til når foreldrene skilles. Komiteen vil påpeke at barns rett til medvirkning når det gjelder samvær, nå kommer tydeligere fram av lovens ordlyd i § 65, noe komiteen bifaller.

Det er, slik komiteen ser det, vanskelig å finne gode løsninger i slike konflikter, og barnet vil være den som taper. Komiteen viser til at barn trenger stabile og trygge hjem, og at det er nødvendig for barnet å finne gode løsninger.

2.6 Økonomi

Komiteen mener det er viktig at de økonomiske ordningene som gjelder når foreldre ikke bor sammen, ivaretar hensynet til barnet. Det er også viktig at det ikke er økonomi som skal være den avgjørende faktor for hvor barnet skal bo, men hva som er best for barnet.

Komiteen foreslår derfor følgende:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå de økonomiske ordningene som gjelder når foreldre ikke bor sammen, og vurdere endringer som kan ivareta hensynet til aleneforeldres økonomi, men samtidig hindre at økonomi er en avgjørende faktor når avgjørelser om barns bosted blir tatt.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, mener det er viktig å vurdere de økonomiske rammene for foreldre som velger delt bosted. Det kan være dyrt når begge foreldre skal legge til rette for at barnet skal ha fast bosted hos dem. Flertallet mener det ikke bør være slik at et potensielt økonomisk tap for én forelder blir utslagsgivende for hvilken bostedsordning de velger for barna.

Etter flertallets oppfatning er flere økonomiske ordninger i dag innrettet på en måte som kan gi den ene forelderen insentiver til å si nei til delt bosted. Dette gjelder både bostøtte, overgangsstønad, skatt, barnetrygd, studiefinansiering og reisekostnader. Flertallet mener det er gode grunner til å gå gjennom de relevante økonomiske ordningene med mål om å finne innretninger som gjør at økonomi får mindre betydning når foreldre som ikke bor sammen, skal velge bostedsløsning for sine barn.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gå gjennom de økonomiske støtteordningene for aleneforsørgere og vurdere endringer som fjerner økonomiske insentiver til å velge bort delt bosted.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede alternative tvisteløsningsordninger ved samlivsbrudd der barn er involvert, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding A fremmes av en samlet komité, med unntak av § 35 og § 36 første ledd som fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet.

Komiteens tilråding B I–VIII fremmes av en samlet komité, mens IX fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet.

Komiteen viser til proposisjonen og til sine merknader og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

A.

vedtak til lov

om endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap)

I

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 30 første ledd skal lyde:

Barnet har krav på omsut og omtanke fra dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. *Har foreldra sams foreldreansvar, skal dei ta avgjerdene saman.* Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov.

§ 30 fjerde ledd skal lyde:

Om retten til å ta avgjerd for barnet i økonomiske tilhøve gjeld reglane i *vergemålsloven*.

§ 35 skal lyde:

§ 35 *Foreldreansvaret når foreldra ikkje er gifte*

Foreldre som ikkje er gifte, har foreldreansvaret saman for sams barn. Dersom foreldra ikkje bur saman, og mora ønskjer foreldreansvaret aleine, kan ho gje melding til folkeregistermyndigheita innan eitt år frå farskapen vart fastsett. Tilsvarande gjeld der faren ikkje ønskjer sams foreldreansvar. Når ein av foreldra har gjeve slik melding, får mora foreldreansvaret aleine.

For sambuande foreldre som flyttar frå kvarandre, gjeld reglane i § 34 andre leddet tilsvarande.

§ 36 første ledd skal lyde:

Foreldra kan gjere avtale om at barnet skal bu fast hos begge eller hos ein av dei.

§ 42 a skal lyde:

§ 42 a *Varsel og mekling før flytting*

Dersom ein av foreldra vil flytte i Noreg eller ut av landet, og det er avtale eller avgjerd om samvær, skal den som vil flytte, varsle den andre seinast *tre månader* før flyttinga.

Er ikkje foreldra samde om flytting, må den av foreldra som vil flytte med barnet, krevje mekling etter § 51.

§ 47 skal lyde:

§ 47 *Rett til opplysningar om barnet*

Foreldre som har foreldreansvar, har rett til opplysningar om barnet når dei bed om det. Har den eine av foreldra foreldreansvaret aleine, skal denne gje den andre opplysningar om barnet når det blir bede om det. Den andre har også rett til å få opplysningar om barnet frå barnehage, skule, helse- og sosialvesen og politi, om ikkje teieplikta gjeld andsynes foreldra. Slike opplysningar kan nektast gjeve dersom det kan vere til skade for barnet.

Avslag på krav om opplysningar etter første stykket *tredje* punktum kan påklagast til fylkesmannen. *Foreldre med foreldreansvar har tilsvarande klagerett.* Reglane i forvaltningslova kapittel VI gjeld så langt dei høver, jamvel om avslaget er gjeve av private.

I særlege høve kan fylkesmannen avgjere at den som ikkje har foreldreansvaret, skal tape opplysningsretten etter paragrafen her.

§ 51 skal lyde:

§ 51 *Kven skal møte til mekling*

Foreldre med felles barn under 16 år må møte til mekling før det vert reist sak om foreldreansvar, *flytting med barnet ut av landet*, kvar barnet skal bu fast eller om samvær.

Gifte foreldre med felles barn under 16 år må for å få separasjonsløyve eller skilsmisселøyve etter ek-

teskapslova §§ 20 og 22, ha møtt til mekling på familievernkontor eller hos annan godkjend meklar jf. ekteskapslova § 26.

Sambuarar med felles barn under 16 år skal ved samlivsbrot møte til mekling.

Foreldre som ikkje er samde om at barnet skal flytte, må møte til mekling.

Departementet kan gje forskrifter om mekling, også om unntak frå møteplikta i særlege høve.

§ 64 andre ledd nytt femte punktum skal lyde:

Dersom ein av foreldra har flytta med barnet utan at foreldra var samde, kan den andre av foreldra reise ny sak for retten.

§ 65 skal lyde:

§ 65 Tvangsfullføring

For tvangsfullføring av avgjerd om og anna særleg tvangsgrunnlag for foreldreansvaret, kvar barnet skal bu fast, og samværsrett gjeld tvangsfullbyrdesloven kapittel 13. Vedtak av fylkesmannen om tvangskraft for avtaler etter § 55 er særleg tvangsgrunnlag. Førebels avgjerd etter § 60 er tvangskraftig sjølv om avgjerda ikkje er rettskraftig.

Avgjerd eller avtale med tvangskraft om foreldreansvar og kvar barnet skal bu fast, kan tvangsfullførast ved henting eller tvangsbot. Avgjerd eller avtale med tvangskraft om samværsrett kan berre tvangsfullførast ved tvangsbot. Tingretten kan fastsetje ei ståande tvangsbot som for ei viss tid skal gjelde for kvar gong samværsretten ikkje vert respektert. Eit krav om tvangsfullføring skal setjast fram for tingretten i distriktet der saksøkte har sitt alminnelege verneting. Reglane i § 15 andre leddet gjeld tilsvarende.

Det skal ikkje fastsetjast tvangsbot dersom oppfylling av samværsretten er umogleg, til dømes der det er risiko for at barnet blir utsett for vald eller på anna vis handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Det same gjeld ved tvangsfullføring av foreldreansvar og kvar barnet skal bu fast.

Barnet skal få høve til å seie meininga si før det blir teke avgjerd. Meininga til barnet skal bli vektlagt etter alder og modning. Tvangsfullføring skal ikkje skje mot barnet sin vilje, med mindre retten kjem til at det er naudsynt av omsyn til barnet.

For å leggje til rette for gjennomføring av fastsett samvær kan retten gjere praktiske endringar i avgjerda der det er formålstenleg, til dømes å endre tida for henting og levering.

Skatteetaten ved Statens innkrevingsentral krev inn tvangsбота. Innkrevjing skal berre skje når den som har retten, ber om det. Bota går til statskassa. Bota skal ikkje krevjast inn for meir enn åtte veker om gongen. Lar den som har retten etter lova det gå lengre tid med inndrivinga, lauper inga vidare bot

før den bota som allereie er forfallen til betaling, er betalt eller det er tatt utlegg for den.

Ny § 65 a skal lyde:

§ 65 a Bruk av sakkunnig, godkjend meklar eller ein annan tilsett ved familievern tenesta i saker om tvangsfullføring

Før retten tek avgjerd om tvangsfullføring, kan den oppnemne ein sakkunnig, godkjend meklar eller ein annan tilsett ved familievern tenesta for å mekle eller ha samtalar med foreldra. Føremålet med meklinga eller samtalan er å få foreldra til å oppfylle pliktane sine frivillig. Retten kan fastsetje eit mandat for utføring av oppdraget.

Retten skal setje ein frist for utføringa av oppdraget, normalt ikkje lenger enn to veker etter oppnemninga. Fristen kan forlengjast om retten meiner ei frivillig løysing mellom foreldra er mogeleg om meklinga eller samtalan held fram.

Den som har fått oppdrag etter første leddet, skal innan fristen levere ei utgreiing med opplysningar om kva for tiltak som er setje i verk mv. Opplysningar om andre vesentlege omstende for saka skal gå fram av utgreiinga.

I saker om tvangsfullføring gjeld § 61 første leddet nr. 3 tilsvarende.

II

I lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontor gjerres følgende endringer:

§ 1 første ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

Familievernkontorene skal bistå der retten oppnevner en ansatt fra familievernnet etter barnelova § 65 a.

III

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Endringene i barnelova § 35 gjelder for barn som blir født etter at loven trer i kraft.
3. Departementet kan gi nærmere overgangsregler.

B

I

Stortinget ber regjeringen etablere rutiner som sikrer at vordende foreldre som ikke bor sammen når de får barn, får god informasjon om hvilke rettigheter og plikter de har som foreldre, inkludert informasjon om mulighetene for å melde fra dersom man ikke ønsker felles foreldreansvar.

II

Stortinget ber regjeringen etablere rutiner som sikrer at både mor og far får informasjon om barns tilknytningsbehov (spesielt de tre første leveårene), og om hvordan de best mulig kan tilrettelegge for og møte barnas behov når foreldrene ikke bor sammen.

III

Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes statistikk over omfanget av fødsler der far oppgis som ukjent, og utviklingen av dette etter lovendringen.

IV

Stortinget ber regjeringen evaluere felles foreldreansvar fra fødsel, etter at loven har virket tre år.

V

Stortinget ber regjeringen utarbeide retningslinjer som sikrer likere innholdsmessig praksis for mekling og rådgivning etter samlivsbrudd der barn er involvert.

VI

Stortinget ber regjeringen sørge for mer forskning på hvordan barn påvirkes av ulike former for bostedsordninger etter en reorganisering av familien.

VII

Stortinget ber regjeringen initiere en gjennomgang av dommer avsagt i barnefordelingssaker, for å finne svar på i hvilken grad fedre ikke når frem i rettssystemet og om det er grunn til å senke terskelen for å sende foreldre tilbake til mekling.

VIII

Stortinget ber regjeringen gjennomgå de økonomiske ordningene som gjelder når foreldre ikke bor sammen, og vurdere endringer som kan ivareta hensynet til aleneforeldres økonomi, men samtidig hindre at økonomi er en avgjørende faktor når avgjørelser om barns bosted blir tatt.

IX

Stortinget ber regjeringen gå gjennom de økonomiske støtteordningene for aleneforsørgere og vurdere endringer som fjerner økonomiske insentiver til å velge bort delt bosted.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 21. februar 2017

Svein Harberg

leder

Sonja Mandt

ordfører

